perspicue ostendant, fidelium societatem esse ecclesiam à Christo institutam. Possemus hic in medium afferre miracula, quæ in sola Romana Ecclesia passim occurrunt ad demonstrandam veram in nonnullis hujus societatis hominibus sanctitatem, & veram quæ in eadem viget fidem, contingere plerumque videmus, atque in horum canonizatione, instituto rigoroso examine, vera comprobantur. Hæc sane ostendunt, Deum iisdem signis, quibus ecclesiam à se fundatam fuisse demonstravit, ostendere eamdem peculiari providentiæ suæ cura conservare atque regere. Sed iis missis, ac missis etiam aliis motivis, quibus evidenter credibilis fit Catholica Ecclesia, quatuor tantum indicasse sufficiat notas, quæ in Symbolo Constantinopolitano designantur, videlicet *Unam, Sanctam, Catholicam, & Apostolicam.*

56 Porro Christi ecclesiam unam esse, ac unam invariatam consistere debere, facile patet. Voluit enim Christus, ut in ecclesia sua unum *ovile foret, & unus Pastor* Joannis 10. Paulus 1. ad Cor. cap. 10. omnes fideles unum mysticum corpus efficere scribit, & ad Ephes. 4. explicans, qua ratione invicem uniti fideles unum corpus efficiant, ait: *Unum Corpus* (esse scilicet debetis, licet plura membra sitis) *& unus Spiritus sicuti vocati estis in una spe vocationis vestræ, unus Dominus, una fides, unum Baptisma, unus Deus & Pater omnium.* Omnes itaque fideles membra sunt ecclesiæ Christi, unum vero morale corpus efficiunt unitate Spiritus, quo Christo conjuncti sunt per fidem, unitate baptismi, quo christiani designantur, & fiunt, unitate sacramentorum, quæ participant, & præceptorum tum divinorum, tum ecclesiasticorum, ac unitate subjectionis legitimis Pastoribus, & visibili à Christo constituto Capiti, per quam unitatem ovile unum, & unum ecclesiæ Pastorem agnoscimus. Ita sane antiqui ecclesiæ patres Irenæus, Tertullianus, Cyprianus, & qui hos deinceps subsecuti sunt, ecclesiæ unitatem explicavere, ut nos infra ostendemus.

57 Sancta quoque est ecclesia Christi, ut tum in citato, tum in Apostolico Symbolo antiqua quoque ecclesia professa est. Hinc S. Petrus *Epist. 2. c. 2.* vocat ecclesiam *Genus electum. . . . Gentem Sanctam, &c.* atque eamdem à Christo sanctificatam, scribit Paulus ad Ephes. 5. & ad Tit. 2. Sancta vero dicitur propter invisibile caput Christum; propter fidei sinceritatem, quæ in omnibus verissima est; propter sanctitatem doctrinæ, quæ vitia, & peccata omnia damnat, & virtutes commendat, nempe *fidem, spem, & charitatem* &c. quibus exornata Christi ecclesia est, & quæ extra ipsam non reperiuntur; propter sanctitatem finis, & mediorum; propter sacramenta, quæ veram gratiam non ponentibus obicem conferunt; ac demum propter Justos, qui numquam in ea desunt, qui scilicet rite sacramentis utuntur, præceptis obtemperant, & ecclesiæ doctrinæ mores suos conformant.

58 Est etiam Catholica Ecclesia Christi, *hoc est*, Universalis, ac per totum orbem sensim diffusa. Liquet id ex Malachiæ prophetia cap. 1. & ex Matth. cap. ultimo, ut ex ultimo capite Marci; in quo Christus præcepit Apostolis, ut *docerent omnes Gentes, & prædicarent Evangelium omni creaturæ.* Hujus ecclesiæ tenendam fidem tradidere Cyprianus *lib. de unitate* 7. & Patres reliqui; atque hæc vera est & fundata per Christum ecclesia. Hac de causa in antiquo symbolo vera ecclesia *Catholicæ* ecclesiæ nomine designata est.

59 Apostolica denique est vera Christi ecclesia fundata *super fundamentum Apostolorum, & Prophetarum*; propter depositum divinæ revelationis Apostolis concreditum, quod sartum tectum custodivit, propter Apostolorum prædicationem, qua per universum orbem propagata est; propter legitimam Pastorum, qui custodes sunt divinæ revelationis depositi, ex Apostolis successionem; & præsertim propter non interruptam Romanorum Pontificum ex Petro successionem, ad quam veluti ad præcipuam Christi ecclesiæ tesseram semper provocaverunt Patres. Placuit autem hic Patrum Auctoritates afferre, quo clarius res tanti momenti aperiatur; Irenæus *lib.* 3. *adv. hæreses cap.* 3. ait: *Maximæ & antiquissimæ, & omnibus cognitæ, à gloriosissimis duobus Apostolis Petro & Paulo Romæ fundatæ & constitutæ ecclesiæ, eam quam habet ab Apostolis traditionem, & annuntiatam hominibus fidem, per successiones Episcoporum pervenientem usque ad nos, indicantes, confundimus omnes eos, qui quodammodo, vel per sui placentiam malam, vel vanam gloriam, vel per cæcitatem & malam sententiam, præter quam oportet, colligunt. Ad hanc enim ecclesiam propter potentiorem principalitatem necesse est, omnem convenire ecclesiam, hoc est, eos, qui sunt undique fideles.* Deinde Romanorum Pontificum à S. Petro usque ad Eleutherium, qui tunc in Petri Cathedra sedebat, catalogum texit. Tertullianus, *lib. de præscrip. cap.* 32. *Edant* (hæretici) *origines ecclesiarum suarum, evolvant ordinem Episcoporum suorum, ita per successionem ab initio decurrentem, ut primus ille Episcopus aliquem ex Apostolis, vel Apostolicis viris, qui tamen cum Apostolis perseveraverint, habuerit auctorem & antecessorem. Hoc enim modo Romanorum ecclesia Clementem à Petro ordinatum edit* S. Cyprianus *epist.* 27. *ad lapsos: Dominus noster ecclesiæ suæ rationem disponens in Evangelio loquitur; & dicit Petro: ego tibi dico, quia tu es Petrus, & super istam petram ædificabo ecclesiam meam, & portæ inferorum non vincent eam &c. Inde per temporum & successionum vices, Episcoporum ordinatio, & ecclesiæ ratio decurrit.* Optatus Milevitanus *lib.* 2. contra Parmenionem, sic eum alloquitur: *Negare non potes, scire te in urbe Roma Petro primo cathedram episcopalem esse collatam, in qua sederit omnium Apostolorum caput Petrus; in qua una cathedra unitas ab hominibus servaretur, ne cetèri Apostoli singulas tibi quisque defenderent, ut jam schismaticus & peccator esset, qui contra singularem cathedram, alteram collocaret.* Deinde recenset omnes Romanos Pontifices à S. Petro usque ad Siricium, qui tunc ecclesiam apud Donatistas, qui per similem successionem ad Apostolos usque ascendere non poterant, & quos sic alloquitur: *Vos vestræ Cathedræ originem ostendite, qui vobis vultis sanctam ecclesiam vendicare.* S. Augustinus *lib. contra Epistolam Fundamenti cap.* 4. *In ecclesiæ gremio me tenet ab ipsa Sedi Petri Apostoli, cui pascendas oves suas post Resurrectionem Dominus commendavit, usque ad præsentem Episcopatum successio Sacerdotum.* Et vero ipse Christus ecclesiam suam supra Petrum primum ecclesiæ Romanæ Episcopum & ejus successores fundavit, & promisit fore, ut numquam illi ecclesiæ prævalerent portæ inferi. Hinc illud S. Cypriani *lib. de unitate ecclesiæ: Qui cathedram Petri, super quam fundata est ecclesia, deserit, in ecclesia se esse confidit.*

Stabilito, Christi ecclesiam ex scripturis, ac antiquæ 60
ecclesiæ consensione esse *Unam, Sanctam, Catholicam, & Apostolicam*, facile ostendere est, per quatuor has notas conspicuam fieri, ac perspicuis characteribus veram omnibus demonstrari. Fac enim ecclesiam ita nobis exhiberi, ut liquido constet, esse hominum multitudinem per totum universum diffusam, quæ ab Apostolis vel eorum legitimis successoribus in Christi fidelium societatem cooptata, à Christo per baptismum consecrata sit; quæ per hujusmodi homines à Deo Episcopos constitutos ad regendam ecclesiam regulata semper sit; quæ per fidei professionem, sacramentorum susceptionem, ac debitam obedientiam semper, & ubique cum hujusmodi Pastoribus conjuncta fuerit, eisque ac visibili capiti Romano Pontifici subjecta; quæ fidem invariatam ubique, ac semper servaverit, quam ii prædicarunt, quos Deus misit, & quibus depositum divinæ revelationis concredidit, ac peculiarem assistentiam in eo dispensando, & explicando promissit; quæ denique sanctitatem illam servet & foveat, quam supra explicavimus: Fac, inquam, ita nobis ecclesiam exhiberi, an non illico constat, eam esse quam, Christus fundavit, quæ per constitutos à Christo ministros regitur, quæ fidem, sacramenta, sanctitatem, ac reliquam pro salute hominum ordinata, intacta conservat? Ita sane. Nec alia nobis ratione constare potest vera Christi ecclesia. Sunt ergo quatuor in Symbolo illo recensitæ veræ ecclesiæ notæ.

Ubinam vero in societatibus hæreticorum, quæ mo- 61
do vigent, sunt recensitæ notæ? Omnes enim separatæ sunt à communione Romani Pontificis, qui Petri cathedram tenet, quæ centrum est unitatis, ut cum Cypriano omnes fere antiqui Patres loquuntur; & qui locum tenens Petri fundamentum illud est, quod universam ecclesiam sustentat, hoc est, *Princeps & Caput ecclesiæ Christi*, cui firmum ac stabile illud præsidium promissum est, adversus quod portæ inferi prævalere non pos-
62 sunt. Deinde Catholicæ, *id est*, universales non sunt, cum non sint per universum diffusæ, sed certis conclusæ regionibus, ut discurrenti per Nestorianos, Monophysitas, sive Jacobitas, Photianos, Lutheranos, Calvinianos, aliosque Novatores facile patet. Nec semper fuere, sed initia sua habent in viris nonnullis, qui ab Apostolorum successoribus, ac legitimis custodibus divinæ revelationis veluti contemptores verbi Dei, atque fidei, ac veluti Christi ecclesiæ contumaces perduelles damnati fuere, & à communione separati: Nestorius nempe in Ephesina Synodo, Monophysitæ in Chalcedonensi, Photiani denique, Lutherani, Calvinianique in aliis Conciliis, vel ab Apostolica Sede. Ubi ergo Catholica est eo-
63 rum ecclesia? Ubi Apostolica, cum ab iis stabilita sit, qui obtemperare necessarunt Apostolorum legitimis suc-
64 cessoribus, ac traditam per ipsos fidem rejecerunt? Ubi denique in sectis illis sancti homines sunt, qui ad normam doctrinæ ecclesiæ mores exigendo suos, ea fide ac virtutum sanctitate eluceant, quam Deus dono prophetiæ & miraculis comprobet? Scimus enim, Deum in quocumque statu iis signis ad conservandam revelatam doctrinam, ac ecclesiam suam demonstrandam, usum esse, quæ in eadem fundanda adhibuerat, ut nos supra innuimus. In sola vero Romana Ecclesia sancti homines passim occurrunt dono prophetiæ illustres, ac miraculorum gloria conspicui; ut expendenti canonizatorum hominum acta manifestum fit. In iis enim post rigorosum examen heroicæ virtutes, prophetiæ eventu comprobatæ, & miracula adeo aperta, quæ in controversiam vocari nequeunt, demonstrantur. In sola ergo Romana Ecclesia divina illa providentia apparet, qua Deus factam à se revelationem, ac fundatam ecclesiam, divinæ suæ potentiæ auxilio regi, & conservari demonstrat.

65 In eadem Romana Ecclesia quatuor illæ notæ facile conspiciuntur. Hæc enim una & invariata ostenditur per legitimam Pastorum ex Apostolis successionem, ac per divinam horum Pastorum missionem, quam ex ipsa ordinatione probant, & per non interruptam subjectionem fidelium hujusmodi Pastoribus, qui eamdem fidei professionem semper emisserint, eadem sacramenta receperint &c. qui denique una cum Pastoribus Petro, ejusque Successoribus veluti ecclesiæ fundamento, atque capiti adhæserunt. Quamobrem veluti unum corpus morale continuatum, ac proprio conjunctum capiti exhibe-
66 tur: Est ergo una. Fuit præterea quocumque tempore, ac semper per Universum societas hæc diffussa, quæ cum antedictis Pastoribus, & Romano Pontifice communionem servat; quamobrem ab omnibus Patribus *catholica* habita, & nuncupata est. Apostolica quoque jure meritoque appellata fuit semper, ac revera est; nam per non interruptam successionem, ac per legitimam Romanorum Pontificum, aliorumque Episcoporum ordinationem, ecclesia hæc ex Apostolis descendit; depositum divinæ revelationis à Spiritu Sancto per Apostolos eidem ecclesiæ concreditum sancte custodivit data occasione cum assistentia illa, quam Christus pastoribus promisit dicendo: *Ecce ego vobiscum sum usque ad consummationem seculi*, eamdem revelationem inculcavit, & explicavit: eos vero, qui obstinate propositam, & explicatam ab ipsis revelationem, & dogmata per hanc demonstrata, recipere, venerari & credere nollent, veluti ethnicos, & publicanos ab ecclesia omnino avulsos, omni
67 communione privavit. Primo seculo ejecti ex ecclesia leguntur Ebionitæ, atque Gnostici: Secundo Cerinthiani, Marcionitæ, Valentiniani, Patripassiani, aliique, ut apud Irenæum *Lib. de Hæres.* & apud Tertullianum *Lib. de Præscript.* legere est: Tertio Montanistæ, Manichæi, ac præter alios Pauliani à Paulo Samosateno ita nuncupati: Quarto, Ariani, Pelagiani, Macedoniani, atque alii: Quinto seculo avulsi, atque ejecti ab ecclesia fuere Nestoriani, & Eutychiani, ac paulo post etiam Monothelitæ, atque ita sequentibus seculis aliæ hæreticorum sectæ pulsæ ex ecclesiæ communione fuere.

Venio nunc ad eos, qui ad ecclesiam pertineant, at- 68
que ad eos, qui extra ecclesiam sine spe salutis dejecti sint. Ac primo quidem facile patet, non solum prædesti- 69
natos, perfectos, & justos, sed etiam reprobos, & peccatores ecclesiam Christi complecti. Tum quia hæc comparatur areæ, quæ triticum & paleas contineat, sagenæ missæ in mare ex omni genere piscium congreganti, Matthæi scilicet 3. & 23. & 2. ad Timotheum 2. magnæ domui, in qua non solum sunt vasa aurea & argentea, sed lignea quoque & fictilia, ac *quædam quidem in honorem, quædam autem in contumeliam.* Porro paleæ, mali pisces, 70
& fictilia vasa, quæ in contumeliam sunt posita, reprobos homines designant. Ecclesia ergo reprobos quoque complectitur. Deinde ecclesia Christi visibilis est, atque hominibus conspicua, ut ad eam pro salute obtinenda venire possint, & ut etiam Pastores oves suas cognoscere valeant, atque oves Pastoribus obtemperare. Si vero solis prædestinatis constaret, qui soli Dei cogniti sunt; visibilis profecto hac ratione non esset; quamobrem jure meritoque Constantiensis Synodus Wicleffi proscripsit errorem, quo solos prædestinatos ecclesiæ adjudicabat; & Augustinus *tract.* 45. in Joannem dixit: *Secundum præscientiam Dei & prædestinationem, quàm multæ oves foris, quàm multi lupi intus*, scilicet Deus videt salvos futuros esse nonnullos, qui modo extra ecclesiam, deinde ecclesiæ membra futuri sunt, ac reprobos esse multos, qui intra ecclesiam sunt. Hic vero notare juvat, 71
ovium Christi nomine aliquando venire solos electos, dum scilicet speciali modo, nempe secundum prædestinationem *Christi oves* appellantur, per quem infallibiliter fiet, ut in æternum cum Christo unitæ permansuræ sunt. Aliquando vero ovium nomine tum boni, tum mali designantur, qui in ecclesia sunt; Sic Joannis ultimò Christus dixit: *Pasce oves meas*: Ita Psalm. 73. *Iratus est furor tuus super oves pascuæ tuæ.* & Ezech. c. 34. describuntur oves, quæ miserè pereunt, de quibus judicium exquiritur à Pastoribus.

Reperiri etiam in ecclesia peccatores, sive occultos, 72
sive manifestos, ex ipsa scriptura constat; nam Matthæi 16. dum modus præscribitur corrigendi ac puniendi peccatores per illa verba: *Si peccaverit in te frater tuus, vade & corripe eum &c.* perspicue ostenditur, in ecclesia non solum occultos, sed etiam manifestos peccatores esse, cum peccator adhuc fidelis & frater, adeoque *ecclesiæ membrum* dicatur; Fratres enim sumus, quia ecclesiam pro Matre habemus, & Christum pro Patre. Ostendi id quoque potest ex parabolis convivii, in quo etiam erant non habentes vestem nuptialem, idest gratiam sanctificantem, & Virginum, inter quas quinque fatuæ erant, charitate videlicet destitutæ. Nota autem res est, parabolas illas ecclesiam exprimere. Rursus Apostolus 1. ad Corinthios 5. satis declarat, incestuosum Corinthium in ecclesia fuisse, antequam ipsius Pauli, & ecclesiæ sententia satanæ traderetur. Vide Augustinum *lib.* 3. contra Epistolas Petiliani *lib.* 7. de baptismo, & alibi passim hanc assertionem variis scripturæ phrasibus comprobantem; & Hieronym. contra Luciferianos ita ajentem: *Arca Noe Ecclesiæ, typus fuit. . . . ut ibi pardus, & hædi, & lupus, & agni; ita & hic* (in ecclesia) *justi & peccatores, idest vasa aurea & argentea cum ligneis & fictilibus commorantur.*

Dicendum nunc paucis est de iis, quos ecclesia Chris- 73
ti è sinu suo excludit, & extra ipsam sine spe æternæ
salutis sunt positi. Inter hos primo loco occurrunt hæ- 74
retici, quin nullo modo iis suffragetur excogitata à Novatoribus distinctio de articulis fundamentalibus, & non fundamentalibus. Primo enim id liquet ex Patribus, qui ecclesiæ nomine unicam communionem venire docuerunt, ac extra ecclesiam positos esse, qui ab hac sint communione separati. Ita Irenæus *lib.* 3. *adv. hæres. c.* 4. Tertullianus *de Præscr. cap.* 4. Clemens Alexand. *lib.* 7. *Strom.* Origenes *lib.* 1. *in Job*, Hieronym. *Dialog. contra Luciferianos circa finem.*, Hilarius *lib.* 7. *de Trinit.* & alii. In omnibus quoque antiquis Conciliis eadem doctrina exposita, & inculcata reperitur, ut videre est in Canonibus 6. & 10. Concil. Laodiceni, in quibus preces

in oratoriis hæreticorum offerre, & filias cum hæreticis matrimonio conjungere prohibentur fideles; ita Canon. 1. Concilii Constantinop. 1. in quo hæretici vocantur, *qui ab ecclesia abdicati sunt, & anathematizati*; & in Can. 7. Concilii Carthaginensis IV. in quo nomen ecclesiæ dari prohibetur *Conventiculis hæreticorum*. Accedunt etiam Patres, & Concilia, quæ unam hanc Ecclesiam Catholicam dixere, à quæ hæretici omnes anathematizantur, ut videre est apud Turnelium *de Ecclesia quæst* 2. *art.* 2. Hæc vero omittenda duximus, quod Jurius fateatur, hanc ecclesiæ unitatem statuisse ac sibi effinxisse antiquos ecclesiæ Patres. At si Patres priorum seculorum, qui ab Apostolis, & ab Apostolicis viris depositum divinæ revelationis susceperunt, unam tantum ecclesiam esse docuere, in qua spes insit salutis, atque hanc Catholicam esse, quæ hæreticos excludat, quis non videat, ita revera fuisse à Christo institutam societatem credentium? Nam Christus Dominus unum in ea futurum dixit ovile, & Pastorem unum; unumque Corpus esse voluit ex variis membris invicem, & cum capite unitis, ut tradidit Paulus; & eos, qui ecclesiam non audierint, tamquam Ethnicos, & Publicanos, quibus spes deest æternæ salutis, habendos docuit Matth. 16. atque Paulus ad Tit. hæreticos devitandos juvet. Itaque Patres, qui ecclesiam unam esse docuerunt, quæ Sectas hæreticorum excludat, Christi Domini doctrinam, & divinam revelationem inculcarunt, quæ hæreticos homines devitare nos juvet, & ita ab uno ecclesiæ corpore eos avulsos, & separatos ob perduellionem, & contumaciam, ejusdem ecclesiæ sententia exhibet, ut inter Ethnicos & Publicanos recenseri debeant. Patrum ergo de unitate ecclesiæ doctrina ea est, quam Christus, & Spiritus Sanctus per Apostolos promulgarunt.

75 Neque ullibi apud veteres Patres occurrit articulorum fundamentalium, & non fundamentalium distinctio. Distinxit utique semper ecclesia, inter ea quæ expresse cuique christiano tenenda, & credenda sint, atque ea quæ generatim & implicite credere sufficiat, ut alibi ab ipso quoque Auctore expositum est; at pro hæreticis habuit eos omnes, qui quemcumque ab ecclesia definitum, & credendum propositum articulum pertinaci voluntate negassent. Ita, Hieronymo teste, ii, qui adversus ecclesiæ definitionem mosaicas cæremonias cum Evangelio servandas tradidere, ut salutem homines consequerentur, hæretici, atque de societate diaboli habiti sunt, vel ipsa Apostolorum ætate, etsi id ad fundamentalem fidei articulum, juxta Novatores non pertineret. Atque ita deinceps, qui ecclesiam loquentem atque docentem eadem obstinatione audire recusarunt, pro hæreticis habiti sunt, ut discurrenti per singulas Novatorum Sectas ab Apostolorum ætate ad Tridentinam usque Synodum, exploratum est. Et sane qui ecclesiam non audit per legitimos Pastores loquentem, Christum non audit, & tamquam Ethnicus & Publicanus habendus est ex illo Mat-
76 thæei 16. pluries citato. Porro hæreticorum nomine homines intelligimus, qui ecclesiam audire nolint, atque obstinata pertinacia ipsius decreta respuant. Itaque ex ipsa Christi sententia ab ecclesiæ societate separati habendi sunt. De his vero consulantur Auctores supra citati. Ad schismaticos vero, & excommunicatos quod attinet, sufficiant ea, qui ab Auctore Bibliothecæ sunt disputata: Nam quæ de iis disseruntur, obvia sunt apud Bellarminum, aliosque Theologos.

77 Visibilis Christi ecclesia numquam defuit, aut defectura est. Ita Catholici contra Novatores illos sentiunt, qui solam invisibilem omnino indefectibilem prædicant, visibilem vero ita obscuram ac fere extinctam fuisse, ut visibilis amplius non fuerit. Consideranti Dei in fundada & regenda ecclesia sua providentiam, palam illico fit, nec defecisse, nec deficere posse visibilem Christi ecclesiam. Nam hæc societas est, extra quam nulla est spes salutis: In hac societate fundanda Deus usus est visibilibus signis, ac perspicuis characteribus, quibus cognita & notissima esset omnibus hominibus, veluti ea, cui concredita sunt monita & præcepta, atque media necessaria ad æternam salutem, ut nos clare ostendimus de nobis, & characteribus divinæ revelationis disputantes.

Si Deus omnibus conspicuam esse voluit suam reve- 78
lationem per notissimos characteres, ac notam itidem societatem, cui revelationis suæ depositum concreditit, quis dubitet, quin providentia sua visibilem & conspicuam conservare voluerit semper illam eamdem societatem, ad quam necesse sit hominibus accedere, ut consequi salutem possint? Scimus enim, divinam providentiam eadem qua perfecit opera, cura eadem conservare. Si ergo divinæ providentiæ cura fuit, ut omnibus cons- 79
picua esset ecclesia, quam ipse fundavit, eadem cura visibilem atque omnibus conspicuam semper servabit. Atque huc spectant Veteris Testamenti prophetiæ, quibus perpetuo duraturam prædictum est ecclesiam Christi. Vide hujusmodi prophetias relatas à Turnel. *art.* 8. *concl. unica*. Hinc Christus Matthæi ultimo v. 20. inquit: *Ecce ego vobiscum sum usque ad consummationem seculi*; & Matthæi 16. v. 16. Ecclesiæ suæ stabilitatem designans inquit: *Et adversus eam portæ inferi prævalere non poterunt*; Atque ad Ephesios 4. v. 11. habetur: *Ipse*, (Christus) *dedit quosdam Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios vero Evangelistas, alios autem Pastores, & Doctores ad consummationem Sanctorum in opus ministerii, in ædificationem Corporis Christi: donec occurramus omnes in unitatem fidei, & agnitionis filii Dei*. Vides ergo, Christum stabilisse in ecclesia sua Pastores, qui ad mundi finem usque oves suas pascerent, quique in Actis Apostolorum *Episcopi* dicuntur, positi à Spiritu Sancto ad regendam ecclesiam Dei; atque hujusmodi Pastoribus promississe, se cum iisdem mansurum ad consummationem usque seculi, *hoc est*, divinæ virtutis suæ præsidio, atque assistentia se iisdem semper adfuturum; ac denique pollicitum fuisse numquam portas inferi, *hoc est* spiritum erroris, atque nequitiæ adversus ecclesiam illam prævaliturum, quam Christus per Pastores à se constitutos regeret. Si ecclesia, quæ numquam defectura est, ea est quæ Pastoribus subest, est profecto visibilis, atque est Catholica Romana Ecclesia per notas illas conspicua, quas nos supra exposuimus.

Huic ecclesiæ infallibilis in decernendis fidei, & mo- 80
rum controversiis auctoritas concessa est. Nam iis, per quos ecclesiam fundavit, infallibilem in proponenda, & explicanda doctrina auctoritatem contulit; Apostolis enim & Prophetis, quorum ministerio usus est in fundanda ecclesia, infallibilem divini Spiritus assistentiam præbuit, ut Novatores quoque fatentur. Ergo iis quoque, quorum ministerio utatur pro conservanda ecclesia, quam indefectibilem esse voluit, eam assistentiam tribuat, necesse est, per quam illibatum servetur depositum divinæ revelationis eorum curæ, & ministerio concreditum; alioquin cura in Dei providentia deesset, pro conservanda religione, quam revelaverat. Tradidit vero divinæ re- 81
velationis depositum iis, quos ipse misit, dum dixit, *sicut misit me Pater, ita ego mitto vos*, quibus pascendi oves onus imposuit, dum dixit *pasce oves meas*, quibus docendi munus indidit dicendo, *Euntes docete omnes Gentes*, quos denique *posuit Spiritus Sanctus Episcopos regere ecclesiam suam*. Iis ergo eam assistentiam præbet, quæ necessaria est ad intactam conservandam revelationem, ideoque ecclesiam sine errore. Sine hac enim assistentia rite consultum non esset conservationi ecclesiæ; eo vel magis, quod Christus hujusmodi Pastores audire, eisque obtemperare nos jubet: Lucæ enim 10. v. 16. ait Christus Apostolis, ac Pastoribus, eorumdem Successoribus, *qui vos audit, me audit*; & ad Hebræos XIII. v. 13. habetur, *obedite Præpositis vestris & subjacete eis*. Quis vero credat, voluisse Christum fideles suos astringere ad obtemperandum Pastoribus, qui credenda, & agenda pro munere pastoritio traderent, & inculcarent, quin hos ea voluerit assistentia fovere, quæ necessaria sit, ne concreditas sibi oves decipiant? At hanc promisit per verba supra à nobis relata, *ecce ego vobiscum sum usque ad consummationem seculi, & portæ inferi non prævalebunt adversus Ecclesiam*; & per ea, quæ leguntur *Ephes.* 4. *v.* 11. *Dedit Pastores, & Doctores ad consummationem Sanctorum in opus ministerii, in ædificationem Corporis Christi*, hoc est Ecclesiæ, *ut jam non simus parvuli fluctuantes, & circumferamur omni verbo doctrinæ in nequitia*

tia hominum, in astutia ad circumventionem erroris. Hac de causa ad Timoth. 3. v. 5. Ecclesia dicitur *Columna & firmamentum veritatis*, firma scilicet, & stabilis, quæ errare, & à fide deficere nequeat. Accedit etiam unanimis Patrum, & Conciliorum consensus, qui han semper, & ubique traditam ecclesiæ prærogativam affirmarunt, ut videre est apud supra citatos Auctores.

82 Atque hinc facile patet, inerrantiæ donum ecclesiæ Pastoribus fuisse concessum. Iis enim necessarium est, qui pascere, qui docere, qui regere fideles debeant, & quibus fideles habere, & obedire jubentur. Ii autem Pas-
83 tores sunt, ut ex dictis liquet. Pastorum autem nomine veniunt Episcopi, ut constat tum ex illo Actorum loco, in quo Episcoporum fit mentio, qui positi sunt ad regendam ecclesiam; tum ex perpetua, & constanti ecclesiæ traditione: tum ex praxi ecclesiæ, in qua semper Episcopi tum seorsim, tum in Conciliis congregati, controversiis fidei, atque morum definire, ut ex actis, & historia Conciliorum constat. Episcopos vero jure divino presbyteris superiores esse, ac Presbyteros eodem jure à plebe secerni, contra Novatores ostendemus de ecclesiastica hierarchia, & de presbyteris disputantes.

84 Privilegium vero inerrantiæ non singulis Episcopis seorsim sumptis, sed eorum cœtui qui cum ecclesiæ Capite Romano Pontifice uniti sunt, atque ab eodem pendent, concessum est; nam non solum retroactis temporibus plures Episcopi ab orthodoxa fide defecerunt, sed occurrunt etiam hac nostra ætate ex Photianis, Nestorianis, & Monophysitis Episcopi bene multi, qui in manifestis ab ecclesia damnatis erroribus versantur. Hoc itaque privilegium iis competit, qui in vera Christi ecclesia sunt per notas superius à nobis descriptas manifestata. Sunt
85 autem in hac ecclesia ii tantum Episcopi, qui cum Romano Pontifice communicant, atque ab ejus auctoritate, jurisdictione, atque regimine pendent. Neque enim ad unam Christi ecclesiam pertinere possunt, nisi cum illius capite uniti sint, nisi illius potestate sustententur, nisi auctoritate illius regantur. Quamobrem de fide est, inerrantiæ privilegium ecclesiæ illi concessum esse, in qua Plebs cum suis Pastoribus uni Romano Pontifici subsint, cujus suprema auctoritate omnes regantur. Neque ab sententia Galliorum Theologi dissident, qui, ut exponit Tournely de ecclesia *quæst.* 5. *art.* 2. ajunt, ecclesiæ claves, ad quas hujusmodi quoque privilegium refertur, *uni Petro, & unitati simul concessas esse*, hoc est ecclesiæ capiti una cum Episcopis cum eodem conjunctis, atque ab eodem pendentibus. Neque enim jure divino primatum honoris, & jurisdictionis haberet in tota ecclesia supra alios quoque Episcopos, nisi ii ab eodem Pontifice penderent. "Hinc Leges, *inquit citatus Auctor*, ac decre-
»ta Pontificis Romani in causis fidei, & morum ad om-
»nes & singulas ecclesias pertinere, ac christianos om-
»nes ex conscientia teneri ipsis obtemperare. Quamquam
»enim infallibilis non supponatur Romanus Pontifex,
»provisorie tamen ipsius decretis, quæ apud omnes bo-
»nos maximi ponderis ac momenti esse debent, obse-
»quendum est, saltem, aut ait Gerso, *ad non dogmatizan-*
»*dum contrarium*, quamdiu ecclesia non reclamat, nec
»contradicit. Non ita est de privatis Episcoporum de-
»cretis, quibus ii tantummodo sunt obstricti, qui eorum
»jurisdictioni subjiciuntur. In controversiis fidei, ac re-
»ligionis præcipuas esse Summi Pontificis partes, nec
»quidquam in ecclesia magni momenti definiri debere,
»quod ad ipsum non referatur. Quamquam enim non
»sit solus Judex controversiarum; est tamen inter Ju-
»dices primus dignitate, & auctoritate, ad quem ma-
»jores, ut vocant, ecclesiæ causæ referendæ sunt. Ma-
»jores autem appellantur causæ, vel ex rei, de qua agi-
»tur, gravitate, ac magnitudine, quales illæ sunt, quæ
»fidem, religionem, ac generalem spectant morum dis-
»ciplinam; vel ex magnitudine subortæ difficultatis, aut
»dignitate personæ v. g. cum agitur de Episcopis." Ita
86 ab anno 1682. in quo Galli per Cleri conventum statuere quatuor de Romano Pontifice propositiones, de quibus aliis in Bibliotecæ locis agemus, de Romani Pontificis auctoritate, & infallibilitate sentiunt. Illorum itaque sententia decreta Romani Pontificis ad fidem pertinentia, etsi maxima cum veneratione sunt in universa ecclesia suscipienda, tamen dogma fidei ab omnibus credendum non constituunt, nisi expressus, vel saltem tacitus Episcoporum consensus accedat: posita autem inter Episcopos disensione, meliorem, ac saniorem partem eam existimari oportere, ac ecclesiam sufficienter repræsentare, quæ Romano Pontifici conjuncta sit, qui certum est unitatis, & ecclesiasticæ communionis caput.

Itali vero, Hispani, ac Theologi reliqui affirmant, 87
Romanum Pontificem non solum primatum honoris & jurisdictionis habere in universa ecclesia, sed etiam infallibilem sibi vindicare in finiendis religionis controversiis auctoritatem. Etsi hac de re differendum ex professo est *verb.* Romanus Pontifex, tamen hic unum, vel alterum momentum, quo res ostendi queat, proferemus. Primum vero de primatu adversus Novatores, & Schismaticos orientales, deinde vero de inerrantiæ privilegio eidem concesso dicemus. Conveniens fuit, ut ecclesia, 88
quæ ab Unigenito Dei filio homine facto stabilita est, & in qua veluti supremus invisibilis Rex ipse præest tamquam in Regno, *cujus non erit finis*, unus supremus Pastor esset, qui illius vice eamdem regeret & administraret, & cui pro hac perpetuo servanda illius assistentia concederetur. Præsertim cum Christus eam formatam exhibuerit, velut unum ovile, quod unius Pastoris auctoritate regeretur. At ad ita nobis exhibendam Christi ecclesiam, conveniens fuit, ut inter ministros Christi, ac dispensatores mysteriorum Dei unus esset, qui Christi vices gereret, & qui supremus loco Christi Pastor visibilis esset, alioquin qua ratione visibilis ac conspicua Christi ecclesia, unum ovile sub uno supremo Pastore exhiberetur? Sed non sola convenientia est, ex qua supremum in ecclesia visibilem Principem atque Pastorem constitutum deducimus; Christus enim ipse hanc prærogativam Petro, ejusque Successoribus contulit, ut constat I. Ex Christi verbis; II. Ex aliis eidem Petro concessis prærogativis; III. Ex iis quæ Petrus ipse gessit. IV. Denique ex perpetua ac constanti Patrum omnium seculorum traditione. Christus enim Matthæi 16. 89
se ecclesiam suam supra Petrum fundaturum promisit, eique claves regni cœlorum concessurum; & Joannis 21. agnorum oviumque suarum curam eidem commisit: *Ego* inquit Christus apud Matthæum, *dico Tibi, quia tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam, & portæ Inferi non prævalebunt adversus eam, & tibi dabo claves regni Cœlorum, & quæcumque ligaveris super terram erit solutum & in Cœlis*. Apud Joannem vero semel atque iterum dixit: *Pasce agnos meos*, tertium vero: *Pasce oves meas*. Ex iis vero facile constat, Petrum de- 90
signatum & constitutum à Christo fuisse totius ecclesiæ suæ caput, Principem, atque Rectorem. Nam is, qui ecclesiam sustentat, cui claves traduntur, atque ligandi solvendique potestas, & cui agnorum oviumque Christi cura credita sit, ecclesiæ caput, Princeps, ac supremus Pastor constitutus est. Non alia enim ratione ecclesiam sustentare dicitur, quam instar capitis & Principis regendo; & aliunde ex ipsa Scripturarum phrasi potestas clavium supremam potestatem exprimit, ut videre est Isaiæ 22. eamdemque potestatem exprimit allegoria Pastoris, ovium, agnorumque curam habentis, ut videre est 2. Regum 5. & Paralipom. vers. 11. At si Petrus is est, supra quem Christus ecclesiam suam fundatam voluit, est procul dubio ecclesiæ fundamentum; Si ecclesiæ fundamentum est, eam ergo sustentat ac regit. Cum vero pro regenda ecclesia, clavium, atque ligandi solvendique potestas concessa eidem fuerit, quæ supremi Principis auctoritatem designat in scripturis sanctis; & cum Pastor omnium Christi ovium designetur, quia etiam allegoria suprema illa postestas exprimitur, manifestum est, Petrum à Christo Domino ecclesiæ suæ Caput, Principem, atque Rectorem supremum constitutum fuisse.

Neque reponant Novatores Schismatici petræ nomi- 91
ne Christum, non Petri personam, sed vel semetipsum, vel factam per Petrum confessionem designasse. Nam Matthæus non Græca, sed Hebraica aut Chaldaica, aut Syriaca lingua scripsit, quibus in linguis ista generis differentia, quæ in Græca, & Latina est inter Petrum, & pe-

petram non reperitur, sed uno eodemque nomine sive Hebraico, sive Syriaco Christus dixit: *Tu es Cephas*, id-
est, *petra*, & *super hanc petram &c.* quemadmodum si latine Petrus, non Petrus, sed petra diceretur. Si vero
quæras, cur Latinus Interpres non vertit *Tu es petra*, & *super hanc petram &c.* facilis est responsio; quia Græ-
cum Codicem sequutus est. Non enim vertit ex Syria-
co, sed ex Græco, in quo legitur σὺ εἶ πέτρος, *Tu es*
Petrus. Cur vero Græcus non verterit σὺ εἶ πέτρα, *Tu*
es petra, sed, *Tu es Petrus*, in causa est, ait hic Bellar-
minus, quoniam, cum apud Græcos, tam πέτρος, quam
92 πέτρα significet lapidem, visum est interpreti commo-
dius homini nomen masculinum, quam fœmininum tri-
buere. Rursus postquam Christus dixit *super hanc pe-*
tram &c. statim subnectit; & *tibi dabo claves &c.* Hic
vero de Petri persona loqui nemo dubitat; quis vero du-
bitabit, num de Petro locutus sit, dum dixit *Tu es Petrus*,
& *super hanc Petram &c.* Deinde licet nonnulli Patres
per *petram* intellexerint vel confessionem Petri, vel ip-
sum Christum, vel etiam alios Apostolos, & fideles; ta-
men nullus Petri personam exclusit; Immo eam expresse
designari tradiderunt Tertul. *lib. de præscript. cap.* 21.
Orig. *homil.* 5. *in Exod.* S. Cypr. *epist. ad Jubajanum*, &
lib. de unit. Eccl. Epist. ad Cypr. S. Epiph. *in Ancorato.* Greg.
93 Naz. *orat. de moderat. id disp. servanda*, Basilius *homil. de*
pœnit. Ambr. *serm.* 47. *de fide Petri*, Hilar. *cap.* 16. *Matth.*
Hieron. *epist.* 57. *ad Damas.* Accedit etiam Patres illos,
qui *petræ* nomine, vel Christum vel confessionem, &c.
designari tradiderunt, non excluisse personam Petri,
quæ caput ecclesiæ per illa verba constitueretur, sed in-
dicare voluisse vel princeps ecclesiæ fundamentum, quod
est Christus, vel causam meritoriam istius Petri prima-
tus, quæ fuit facta à Petro confesso, vel denique par-
tes, ex quibus coalesceret, & constructa esset ecclesia,
ut allegorice exposuit Origenes, quam ob rem ex hujus-
modi Patrum interpretationibus nihil adversus Petri pri-
matum eruitur.

94 Præterea ex constanti omnium Patrum traditione
constat, Petrum fuisse ecclesiæ Principem constitutum.
Nam Origenes *homil.* 2. de diversis eum vocat *summum*
Apostolorum verticem; & in *cap.* 6. *epist. ad Rom. Sum-*
mam rerum de pascendis ovibus Petro traditam fuisse, &
super ipsum ecclesiam fundatam; ait, Eusebius; *lib.* 2. *Hist.*
cap. 14. eum reliquorum *Omnium Principem*, & *Patro-*
num, atque ita eum vocat Cyrillus *Catech.* 2. & 11. A
Basilio *omnibus discipulis Prælatus*; à Greg. Nanz. *Pe-*
tra, *supra quam fundata est ecclesia*, à Cyrillo Alexand.
Caput, & *Princeps ceterorum*, à Chrysost. *ecclesiæ Pas-*
tor, & *caput*, *ac Princeps ac vertex Apostolorum dicitur.*
Ex latinis Patribus, similia habent Tertul. Cyprian. Op-
tatus Milevitanus *lib.* 2. contra Parmenianum, Ambr. Au-
gust. & alii, qui legi possunt apud Bellarminum, Coc-
cium, Turnely, Orsi, atque alios.

95 Cum Christus ecclesiam suam perpetuam esse vo-
luerit, manifestum est, collata Petro privilegia, ad ip-
sius quoque successores pertinere voluisse. Sunt vero
Successores Petri Romani Pontifices, qui Cathedram te-
nent, in qua ipse mortuus est. Ii enim vere ipsius suc-
cessores dicuntur, atque eodem jure, quo Petro conces-
sa fuit, regendæ universæ ecclesiæ auctoritatem habent:
Quod quidem non solum ex ipsa successione, sed etiam
ex perpetua, atque constanti ecclesiarum omnium tradi-
96 tione constat. Nam in omnibus Concilii, & ab omnibus
Patribus cum Græcis, tum Latinis Romani Pontifices
habiti semper sunt veluti legitimi Petri successores, at-
que iis donati prærogativis, quæ pro universa regenda
ecclesia à Christo Petro concessæ fuerant. Conciliorum,
& Patrum auctoritates videri possunt apud supra citatos
Auctores, atque horum nonnullæ afferuntur etiam in hac
Bibliotheca *verb.* Romanus Pontifex.

97 Inter has vero prærogativas inerrantiæ donum, sive
infallibilitatem reperiri, paucis hic indicabimus, cum fu-
sius tractandum id sit proprio in loco. Si Petri succes-
98 sores locum Christi tenent in terris, ac veluti ipsius Vi-
carii ecclesiam regere debent, habeant necesse est quid-
quid ad rite regendam ecclesiam, & ad intactam servan-
dam religionem necessarium est. Neque enim Deus vult
finem, quin media ad hunc necessaria suppediret. Ad rite
vero regendam ecclesiam, atque ad sartum tectum ser-
vandum depositum divinæ revelationis, necessaria assis-
tentia illa divina est, qua ab errore immunis reddatur;
alioquin decipere Christi oves posset Romanus Pontifex,
quæ ipsum audire, ejusque sententiam sequi jubentur.
At hæc assistentia in Petri persona ejus successoribus
promissa revera à Christo fuit. Nullus enim Gallorum 99
Theologorum est, qui non agnoscat, per illa Christi ver-
ba: *& portæ inferi non prævalebunt adversus eam*, hoc
est adversus ecclesiam, inerrantiæ donum designari ec-
clesiæ Christi concessum. Donum vero hujusmodi Petro
collatum fuit, ut ex Christi verbis liquet: *Tu es Petrus,*
& super hanc petram ædificabo ecclesiam meam; *& portæ*
inferi non prævalebunt adversus eam. Deinde quid expres-
sius ad significandum inerrantiæ donum, quam verba illa
Christi Domini: *Rogavi pro te Petre, ut non deficiat fides*
tua, *& tu aliquando conversus confirma Fratres tuos?* Hæc
enim aperte significant promissam Petro veluti Christi
ecclesiæ Rectori assistentiam illam, ob quam deficere
in fide non posset: nam Petro, pro quo rogaverat
Christus, præcipitur, ut fratres, hoc est, Episcopos
confirmet. Id vero innuit, non veluti privatæ personæ,
sed tamquam totius ecclesiæ Rectori obtentum fuisse Pe-
tro à Christo privilegium illud. Reliqua ad perfectum ec-
clesiæ systema pertinentia, atque ad ipsius regiminis for-
mam exponentur in aliis articulis. Definitionem ecclesiæ
vid. in art. 1.

(In præcedentibus articulis circa enarrata vide novis,
addit. hisp. *verb.* Anima, *vers.* Ne videatur: : *pag.* 130.
verb. Apostasia, *vers.* Additio: : *pag.* 146. *verb.* Aposto-
lus *vers.* Postquam: : *pag.* 148. *verb.* Appellatio, *vers.*
Quod gradatim: : *pag.* 159. *verb.* Baptismus, *vers.* Post-
quam: : & *verb.* Delegare, *vers.* Si à Summo: : *pag.* 44.
ac *vers.* Per leg.: : *pag. seq.*

Tametsi quæ supra proxime in doctripæ inibi propo-
sitæ aliqualem confirmationem produntur, legere sufici-
at: hic explicite aliquid amplius adnotare opportu-
num judicatur: nulli dubium occurrit, titulos 1. & 2.
p. 1. in queis de *legibus*, *naturali jure*, & *gentium*, *usu*,
consuetudine, & *foro* tractatur, si excipiat, ad fidem ca-
tholicam concernentia *in dict. part.* referti. *Vid. eamd.* atq.
ejus prologum vers. Septenario: : *in princ.* 3. *col.*

Jure hispano *leg.* 1. *tit.* 10. *p.* 1. triplex est *Ecclesiæ*
consideratio: vel accipitur pro materiali ejus construc-
tione, pro Christianorum in toto orbe existentium con-
gregatione, vel pro cœtu Prælatorum ac Cleri oppidi
cujuscumque, qui ecclesiæ servitio sunt mancipati: de
duabus proximis significationibus satis demonstratur, ad-
dere nil superest: quamvis consideratio prima per se pa-
teat, tamen *locus sacer*, *parietibus circumdatur*, & *tecto*
coopertus describitur.

Christi fideles *unam*, *sanctam*, *catholicam* ecclesiam
confiteri debemus: omnia, quæ à sancta Romana Eccle-
sia docentur, servare tenemur, ita ut qui per regenera-
tionis lavacrum, eadem, utpote necessarium, recepe-
rint, ad eorum observantiam compellendi: secus enim
pœnas determinatas subibunt; *Proœmio tit.* 3. *p.* 1.

Divus Petrus inter Apostolos tenuit principatum.
¿Quis equidem, postquam Dominus noster Jesus Chris-
tus in cœlos ascendit, Vicarium ejus illum, & succes-
sores non fuisse confitebitur: nihilominus quod Episco-
pi Apostolorum locum teneant, & eamdem habeant po-
testatem quam Redemptor noster Apostolis concessit?
leg. 1. & 2. *tit.* 5. *p.* 1.

Legem sanctam nobis præstitit: sed præsens nostra
infirmitas necessitatem subjecti, viam ad eamdem pe-
rientis, dirigentis, & demonstrantis, attulit: quare Di-
vus Petrus vice sua functus est, & Vicariatus potesta-
tem eidem, ceterisque ejus successoribus reliquit: semper
unus inveniendus tanto muneri succedens *id est* ille, qui
Apostolicus, seu *Papa* nuncupatur.

Exhibebitur nunc quid hæc verba *Apostolicus*, & *Papa*
ostendant, aut significent.

Apostolicus idem est ac *Apostoli locum tenent*: *constans*
in fide Petrus dicitur: *Cephas* vocatur qui *Caput* de-
signat: sicut cetera membra supereminet caput, ita Di-
vus

vus Petrus super omnes Apostolos, atque *eorum Dux* no-
minatur: ideo Apostolicus omnium Episcoporum caput
intelligitur, ut ille Apostolorum: non denegatur, vica-
rios Christi illos esse, ligandi, & absolvendi potestatem
habentes: sed Apostolicus in toto orbe est signanter vi-
carius.

Patrem Patrum verbum *Papa* significat: *Patres spiri-*
tuales sunt Episcopi vocati: cum vero sit supra omnes,
hac de causa tale nomen quem hodie etiam *Summum*
Pontificem nominamus, recte convenit; omnis potestas
à Deo est, in eo manet, & propter suæ bonitatis abun-
dantiam hominibus data: ita facultas seu potestas spiri-
tualis Prælatorum Ecclesiæ jungitur, & in summo ejus
Præsule firmatur, atque de eo eadem recipitur: qua-
propter hæc duo nomina *Apostolicus* & *Papa* in unica
persona, quæ Prælatorum ceterorum fuerit caput, jun-
gi fuit visum necessarium: igitur dum pro patre anima-
rum, & fidei protectore habeatur, magna ei debet præ-
beri veneratio, ac pedem osculari; si aliquis firmiter cre-
diderit, Summum Pontificem Sanctæ Catholicæ Ecclesiæ
caput non esse, hæreticus est manifestus *leg.* 3. *ad* 7. *ti-*
tul. 5. *p.* 1. conducit *lex* 4. *tit.* 9. *ejusd. p.*

Honoris delatio est necessaria: qui Summo Pontifici
cultum seu venerationem tribuerit, Christum honora-
tur: omnes etiam Apostolos comprehendit, præsertim
Divum Petrum: nec tota christiana religio excluditur,
eo quod eumdem Apostolicum vereamur, honorem par-
ticipat: quare ab omnibus christianitatis, seu sacræ reli-
gionis cultoribus *voluntate*, *dicto*, & *facto* venerandus,
voluntate, quia credere debemus, christiani imperii esse
caput, ac fidei Redemptoris nostri doctorem & magis-
trum: salutem æternam consequemur, si mandata ejus
servamus: *verbo* nam *Pater Sanctus*, & *Dominus* debet
proclamari: *facto*, propter pedis osculum, dum ad eum
accesserit: nullus debet majorem venerationem accipere,
cum major sit & excelsior omnibus.

Alias sub se dignitates habere verbum *Major* deno-
tat, nec ex catholicis unus, si fuerit verè talis, hoc in-
ficiabitur: plurium per nostras *leg.* 3. *ad* 8. *tit.* 6. *p.* 1. fit
mentio, sed præcipuæ, hodie referendæ, *Patriarchalis*,
Archiepiscopalis, & *Episcopalis* memoriæ tradantur: hæc
omnes visæ sunt necessariæ, quia cum Summus Ponti-
fex una tantum esset persona, nec posset curam suæ
pastoralis sollicitudinis in gregem sibi commissum per-
sonaliter in qualibet mundi parte exercere, alii fuere in
ejus locum suffecti, scilicet *Patriarchæ*, seu Primates:
hisce satisfacere muneri suo in provincia sibi concredita
non sufficientibus, Archiepiscopi, atque vices eorum
supplentes, Episcopi; (*leg.* 9. *ad* 17. *tit.* 5. *p.* 1.) aliæ dig-
nitates in ecclesia suum nomen retinent, sed præterquam-
quod consuetudo harum facultates approbat *vid. verb.*
Archidiaconus, Archiepiscopus, Archipresbyter, & *verb.*
Beneficium, *art.* 1. *in add. nov. hisp.* ibique *leg.* 3. *ad* 8.
tit. 6. *p.* 1. videtur in levamen superiorum erectas, ut,
cum isti omnia per se exequi non valerent, illi munia sua
præstarent.

Amplius quid dicendum, in mentem non venit, quia
hujus adnotationis objectum nullo alio innitirur funda-
mento quam ea, quorum leges hispaniæ reminiscuntur,
paulò magis demonstrare. *Vid. etiam verb.* Baculus, &
verb. Papa).

ARTICULUS III.

Ecclesiæ materialis quoad ejus ædificationem, dotatio-
nem, & reparationem.

SUMMARIUM.

1 *Ecclesiæ materialis quæ sint nomina*, & *nominum*
occasiones, ad num. 12.
13 *Quæ sint ecclesiarum ædificandarum jura*, *privilegia*,
ac privilegiorum effectus, ad num. 33.
34 *Quando à quibus*, & *quæ sit ecclesiis dos assignanda*,
ad num. 41.
42 *An Parochi possint unquam ecclesiarum ædificationem*
oppugnare, ad num. 50.
51 *Quod sit Episcopum munus*, *antequam ædificetur ecclesia*,
ad num. 52.
53 *An possit cogi vicinus ad vendendam domum vel alium*
situm pro ædificanda ecclesia; *quot vero conditiones*
& *quæ ad id requirantur*, ad num. 62.
63 *Ecclesias* & *Ædes Parochiales corruentes*, & *paramen-*
ta sacra consueta qui teneantur reparare, ad nu-
mer. 73.
74 *Ecclesiarum ædificandarum quæ fuerit antiqua consue-*
tudo, *quotuplices* & *quæ hujusmodi consuetudinis con-*
gruentiæ ad num. 81.
82 *Quot sint* & *quæ Ecclesiæ partes*, *quommodo*, & *quare*
sic appellentur, ad num. 94.
95 *Subnectuntur Additiones ex aliena manu*, ad num. 124.

Ecclesia materialis, quæ ex Gloss. ultim. *in cap. fin. Ne* 1
Prælati vices suas, definitur, *Locus sacer murorum am-*
bitu circumdatus, juxta varias ejus classes, varia sortitur
nomina. Aliquæ enim vocantur *Basilicæ*, aliæ *Cathedra-*
les, aliæ *Collegiatæ*, aliæ *Baptismales*, aliæ *Parochiales*,
aliæ *Matrices*, aliæ *Filiales*, prout colligitur ex notatis
per Glos. & *Doctores in cap.* Plures 10. *quæst.* 1. *in cap.*
Cum contingat *de Decim. in cap.* Cum Clericis, & *in*
cap. Venerabil. *de Verb. Sign.* Basilicæ licet secundum 2
Rochum de Curte, Mandosium, Remigium, Duarenum,
Tutrecrematam, quos sequitur Spino *de Testam. glos.* 2.
prin. num. 33. fuerint sic appellatæ à *Basilio* Græcorum
Imperatore, qui primus fuit sepultus in ecclesia: Et se- 3
cundum Glossam *in cap.* 1. *de religiosis domib.* & Panor-
mitan. *in rubr. de consecr. eccles. Basilicæ* fuerint dictæ
ecclesiæ nondum consecratæ. Tamen verisimilius est, 4
quod solum majores, principaliores, ac digniores eccle-
siæ vocentur *Basilicæ*, quia Basilica est nomen Græcum,
quod latine est *regia*, ut notavit Selva *tract. de Benefic.*
1. *part. cap.* 3. *n.* 14. & Isidorus *lib.* 15. *orig.* sic expres-
se dicit: *Basilicæ prius vocabantur regum habitacula*, *un-*
de, & *nomen habent.* Et Baronius *in notis ad Martyro-*
log. die 5. *Augusti* sic ait; *Hoc nomen nequaquam abhorre-*
re à Sacra Scriptura, *nam atrium illud majus Templi Sa-*
lomonis, Basilica *dicitur* 2. *Paralipom. cap.* 4. 9. ibi: *Fe-*
cit etiam atrium Sacerdotum, & *Basilicam grandem*; &
Ostia in Basilica, *quæ texit ære*, & *cap.* 6. 13. *Siquidem*
fecerat Salomon basim æneam, & *posuerat in medio Ba-*
silicæ. Hinc quod solum ecclesiæ majores, principaliores,
ac digniores vocentur *Basilicæ*, est hodie jam commu-
nis opinio, & praxis; Barbos. *lib.* 2. *Juris Eccles. univ.*
cap. 1. *num.* 10. Itala *lib.* 1. *cap.* 5. §. 3. *num.* 33. Engel
lib. 3. *Decret. tit.* 48. *num.* 2. Reiffenstuel *ibid. num.* 3.
& aliis passim.

Cathedrales vocantur, quæ sunt Sedes Episcoporum, 5
& in aliquibus partibus *Domus* appellantur, uti in nos-
tra Italia vulgariter *il Duomo*, quod ex eo potest dici ha-
bere principium, quia sicut *Palatium* absque alia expres-
sione, intelligitur de principis habitaculo, quod satis per
antonomasiam, & excellentiam demonstratur, ut ex plu-
ribus observat Camill. Boller. *de Regul. Cathol. præst.*
cap. 23. *num.* 21. Domus Domini, quæ est ecclesia ca-
thedralis, & palatium Principis Supremi Domini Domi-
nantium, & Sedes ordinaria supremi civitatis, & diœ-
cesis Pastoris, satis per *domum* simpliciter significatur;
Sic expresse Frances *de eccles. cathedralibus cap.* 15. 6
num. 187. Collegiatæ sunt illæ, quæ habent communi-
tatem clericalem, quæ capitulariter congregari, & age-
re potest, & solet cum libero usu sigilli, & arcæ sibi
communis; Barbosa *lib.* 2. *Juris eccles. cap.* 6. *num.* 6.
Vide quoad istas *verb.* Collegiata. Matrices ecclesiæ 7
quamvis proprie loquendo sint solæ ecclesiæ cathedra-
les, quia matres sunt, & magistræ totius episcopatus,
textu expresso *in cap.* Venerabili 12. *de verb. Signific.* ibi:
Per Matricem ecclesiam cathedralem intelligi volumus. Ta-
men *Matrices* etiam vocantur illæ ecclesiæ, quæ alias ec-
clesias aliquo modo sibi subjectas habent; Rota *part.* 1.
Recent. dec. 272. *num.* 3. Suarez *de Relig. tom.* 1. *trac-*
tat. 2. *de decimis lib.* 1. *cap.* 24. *num.* 1. Barbosa *loc. cit.*
num. 21. Filiales dicuntur illæ, quæ per divisionem à 8
Ma-

Matrice de novo fiunt, vel alteri subjiciuntur, *arg. cap.*
9 Ad audientiam 3. *de eccles. ædificand.* Baptismales sunt illæ, quæ habent fontes baptismales, ubi parochiani baptizantur; Gloss. 1. & Abbas *in cap.* Cum contingat, *de*
10 *decimis.* Parochiales dicuntur illæ, in quibus populus eisdem deputatus sub certis locorum finibus, & limitatibus constitutus degit, & unus Rector ad uniuscujusque regimen assumitur cum potestate fori pœnitentialis;
11 Barbosa *loc. cit. num.* 26. Ut plurimum autem parochiales, & baptismales tum in Jure, tum in facto confunduntur, cum regulariter baptismales sint etiam parochiales, licet non necessario, nec semper, ex quo variis in locis, ut experientia patet, sint distinctæ. Baptismales dicuntur etiam matrices, quia sicut mater generat; sic illa regenerat; Glossa *in Clement. unic. de Baptism. & verb.* Matricem *in Clement.* 1. *de Sentent. excomm.* ibi: *Id est majorem, & Baptismalem, quæ dicitur Matrix.*

(Ad rem vid. *verb.* Beneficium, *vers.* Nonnumquam::: *verb.* Capellanus militum, *verb.* Collegium, Collegiata, *verb.* Parochia, & *verb.* Parochus, præsertim in *add. hisp.* Vid. etiam *novit. in fine art. præcedentis vers.* Jure::: Recognoscatur *verb. dict.* Beneficium, *per tot. in art.* 2.)

12 Pro ecclesia de novo ædificanda requiritur consensus, seu licentia Episcopi loci; (*Leg.* 1. *ad* 6. *inclusive tit.* 10. 1. *tit.* 12. *part.* 1. in qua de monasteriis idem affirmatur). *cap. Later. caus.* 16. *quæst.* 3. *cap.* Nemo 9. *dist.* 5. *de consecration. cap.* Cum olim 14. *de privileg.*
13 *cap.* Auctoritate 4. *de privileg. in* 6. ✪ Et hæc Episcopi licentia requiritur, etiamsi quis haberet privilegium ecclesias ædificandi, quia debet intelligi sine præjudicio Juris Episcopi, quando in Indulto, seu privilegio
14 non sit specialiter expressum, ut respondit Sacr. Congr. *in Sulmonen. Interdicti* 24. *Januar.* 1699. contra Præceptorem S. Spiritus in Saxia, qui ecclesiam construxerat absque licentia Episcopi, nixus suis privilegiis sublatis hodie à Concil. Trident. *sess.* 22. *de celebrat. Mis-*
15 *sar. & sess.* 25. *cap.* 3. *de Regul.* Episcopus tamen non debet talem licentiam denegare, sine rationabili motivo, aliàs si irrationabiliter ipsam licentiam denegat, datur recursus ad Archiepiscopum, vel ad Sacr. Congregat. Concil. pro supplendo Ordinarii consensu; Barbos. *de offic. & potest. Episcop. allegat.* 20. *num.* 1. *vers.* In ædificanda, Amostaz *de caus. piis lib.* 5. *cap.* 2. *n.* 31. & alii; & de facto sic fuit decisum à Sacr. Cong. Conc. *in una Forolivienſi* 16. *Jan.* 1694. favore Barattæ, qui cum ab Ordinario consensum pro constructione ecclesiæ ruralis non potuisset obtinere, obtinuit, Episcopo contradicente, Rescriptum: *Licentiam esse concedendam*
16 *sine præjudicio jurium parochialium.* Non requiritur autem talis Episcopi licentia pro ædificando oratorio privato in propria domo, textu expresso *in cap.* Unicuique 33. *de consecrat. dist.* 1. ibi: *Unicuique fidelium in domo sua Oratorium licet habere, & ibi orare, Missam autem ibidem celebrare non licet.* (*Leg.* 5. *tit.* 10. *part.* 1. Ad rem §. 12. *cap.* 22. *Auct. Ac.* 6. *tit.* 8. *lib.* 1. *Recop.*)

Hoc tamen, quod non liceat ibid. missam celebrare, debet intelligi sine licentia legitima, aut privilegio Apostolico, quibus concurrentibus ad normam Concil. Trid. *sess.* 22. *in Decreto de observandis in celebratione Missæ,* & Decreti Clementis XI. *de celebratione in Oratoriis privatis, incip.* Quoniam sancta potest ibi missa celebrari, ut de facto in omnibus similibus oratoriis ubique celebratur. (*Vid. proxime*).

Pro ædificanda ecclesia una cum monasterio Regularium, ultra consensum Episcopi, requiritur etiam 17
consensus Papæ maxime in Italia, & Insulis adjacentibus, ut expresse fuit statutum ab Innocentio X. constitution. *incipient.* Instaurandæ, & de Jure communi ante Concilium Tridentinum, & dictam constitutionem consensus Papæ requirebatur ubique, textu expresso in *cap. unico de excessibus Prælator. in* 6. *& cap. unico de eccles. ædificand. in* 6. Pro constituendis seu ædificandis Regularium ecclesiis, & monasteriis circa distantiam ab aliis (✪ 2) variæ emanarunt Pontificæ dispositiones. Clemens IV. in constitut. *incip.* Ad consequendam, con- 18
cessit privilegium Fratribus Minoribus, quod prope eorum ecclesias per spatium 300. Cannarum non possint ab aliis Mendicantibus, vel Monialibus cujuscumque Ordinis constitui monasteria, vel ecclesiæ. Hoc tamen spe- 19
ciale privilegium Ordini Minorum concessum quoad 300. Cannas censetur revocatum per non usum, seu abiit in desuetudinem, ex quo observantia tantæ distantiæ ex multiplicitate religionum fuerit reddita moraliter impossibilis, cum in plerisque locis vix ædificari una ecclesia, & monasterium posset. Hinc ex variis posterioribus Bullis aliorum Pontificum hujusmodi privilegium fuit indefinite reductum ad 140. Cannas, ut aliis relictis clare demonstrat constitutio 39. Gregorii XIII. *incipiens:* Salvatoris, ubi Papa enunciat omnes Ordines Mendicantes habere tantum privilegium quoad 140. Cannas, & Rota *dec.* 356. *coram Rojas num.* 5. refert, Sacr. Cong. Episcoporum declarasse, privilegium 300. Cannarum non esse in usu.

Privilegium, quod prope eorum ecclesias per spa- 20
tium 140. Cannarum non possint ædificari aliæ ecclesiæ, & monasteria, non solum habent Mendicantes contra alios Mendicantes; sed ex specialibus privilegiis, vel ex communicatione omnes Mendicantes eo utuntur contra omnes cujuscumque ordinis, ut ex pluribus notat Rota *part.* 10. *recent. dec.* 337. *num.* 1. Barb. *lib.* 2. *Juris Eccles. univers. c.* 12. *num.* 72. & sequent. Lezana *in Summ. verb.* Regularia Monasteria *n.* 19. Rodriquez *q. Reg. tract.* 2. *q.* 49. *art.* 5. *tom.* 2. Passerinus *in cap.* Cum ex eo, *de excessib. Prælat. in* 6. Et proce- 21
dit hoc privilegium etiam contra Presbyteros seculares in communi viventes; Card. Petra *tom.* 3. *comment. ad constit.* 7. *Clem. IV. num.* 12. Immo supponitur tale 22
privilegium contra ecclesiam Congregationis Laicorum in PP. Theatinis; Rota *in Neapolitana Ampliationis Ecclesiæ, & Sacristiæ* 11. *Maii* 1708. *coram D. Molines Decano.* Tali privilegio gaudent omnes Regulares etiam non Mendicantes, sive ex peculiaribus concessionibus, si-

✪ Ut dominus soli, in quo ecclesia ædificatur, (1) & propter universalem patronatum, quem Rex Catholicus in suis obtinet dominiis, ejus assensus ad eam ædificandam de novo, pernecesse est spectandus (2).

(✪ 2) Regis beneplacitum ad monasteriorum constructionem adeò est requisitum, ut sine eo construi nequeant: (3) ac proindè distantiæ assignatio de uno ad aliud monasterium tacitè in consensu præstito ad ædificationem comprehendi videtur, per consequens per eamdem Regiam Personam, Supremavè Tribunalia ipsammet representantia, assignabitur, ut in Indicis dominiis est determinatum (4).

(1) Vid. *verb.* Beneficium, *pag.* 356. num. 7.

(2) Vid. *verb.* Conventus.

(3) *L.* 1. *tit.* 3. *lib.* 1. *Ind.* Ordenamos, y mandamos, que en las ciudades, y poblaciones de nuestras Indias se edifiquen, y funden monasterios de Religiosos, siendo necesarios para la conversion, y enseñanza de los naturales, y predicacion del Santo Evangelio, con calidad de que antes de fabricar iglesia, convento, ni hospicio de Religiosos, se nos dé cuenta, y pida licencia especialmente, como se ha acostumbrado en nuestro Consejo de Indias con el parecer, y licencia del Prelado Diocesano, conforme al Santo Concilio de Trento, y del Virey, audiencia del distrito, ó Gobernador, de que concurren tan urgente necesidad, y justas causas, que verisimilmente puedan mover nuestro animo::: *Vid. verb.* Abbas.

(4) *L.* 3. *ejusd.* Los monasterios de Religiosos que se hubieren de hacer en pueblos de Indios, conforme á lo que por Nos está mandado, se hagan distantes uno de otro, por lo menos seis leguas, que asi conviene al servicio de Dios nuestro Señor, y bien de los dichos Indios.

sive per communicationem; Card. de Luca *de Regul. diss.* 33. *num.* 1. *versic. Vel per communicationem*, Barbosa *lib.* 2. *Juris Ecclesiast. univers. cap.* 12. *num.* 72. *in fine*, Card. Petra *loc. cit. num.* 19. Rota *in Neapolitana Seminarii decis.* 982. *num.* 5. & 6. *coram Dunozz. Junior.*
23 Patres societatis Jesu habent peculiare privilegium, ut possint ædificare intra spatium etiam 140. Cannarum prope quemcumque conventum, seu ecclesiam, & hoc privilegium illis solis concessum esse à Gregorio XIII. const. *incipient.* Salvatoris, innuit illorum Compendium, *verb. ædificia* §. 3.

24 Privilegium distantiæ 140. Cannarum attendendum est etiam in translatione ecclesiæ, & conventus; Si enim ecclesia, vel conventus reperiatur extra 140. cannas, nequit transferri intra dictum spatium, ut expresse cavetur in cit. constitut. Clement. IV. *incipient.* Ad consequendam, & in aliis Bullis concedentibus privilegium 140. cannarum; Si vero ecclesia, vel conventus reperiatur intra spatium 140. cannarum, licet cesset idem præjudicium in genere, non cessat tamen in specie, ut si transferatur ad viciniorem locum quam prius reperiebatur; tunc enim translatio nequit libere, & ad libitum fieri, quia forsan potuerat concedi licentia in spatio 140. cannarum, & non in viciniori, adeoque debet Judex considerare motivum in uno, vel alio loco; Pacichel *de distantiis cap.* 6. *membr.* 2. *num.* 15. Pasqualig. *ad Laurent. part.* 1. *num.* 410. Passerin. *in cap.* Cum ex eo, *de excessib. Prælator. in* 6. *numer.* 85. ubi refert Sacr. Congregat. Episcopor. & Regular. 14. *Decembris* 1635. decrevisse, non licere PP. Carmelitis Discalceatis in civitate Savonæ transferre conventum in locum propinquum PP. Dominicanis. Per tale privilegium impediri non potest ampliatio conventus, si jam
25 fuerit legitime erectus; Rota *decis.* 131. & *decis.* 163. *coram Mantica decis.* 327. *num.* 1. *coram Roissas*, & *decis.* 377. *num.* 9. *coram Emerix Jun. & in dict. Neapolitana ampliationis Ecclesiæ, & sacristiæ* 11. *Maii* 1708.
26 cum communi Doctorum. Secus vero si erectio non fuerit legitime facta, vel fuit tantum permissa constructio parvæ ecclesiæ, quia in tali casu cum non legitime subsistat erectio, à fortiori nequibit legitime fieri ampliatio; & permissio concessa tantummodo pro parvo loco, seu parva ecclesia, nequit extendi ad magnam ecclesiam, cum valde majori præjudicio primæ Ecclesiæ; Card. Petra *loc. cit. num.* 21. Tale privi-
27 gium distantiæ 140. cannarum locum non habet in domibus, seu hospitiis Regularium, quæ non habent ecclesiam publicam, nec in seminariis; Card. de Luca *disc.* 1. *num.* 67. & *disc.* 33. *num.* 5. *de Regularib.* Card. Petra *loc. cit. num.* 16. Rota *part.* 1. *recent. decis.* 676. *num.* 10. & in *Neapolitana Seminarii, decis.* 82. *num.* 1. & *sequent. coram Dunozz. Jun.* ubi fuit resolutum, quod liceret seminarium nobilium erigi, dummodo non haberet ecclesiam publicam, nec campanas, aut sepulturas, neque ibi fierent conciones publicæ, nec pro missis eleemosynæ reciperentur.

28 Privilegium distantiæ 140. cannarum est saltem pluribi usu receptum, nec tollitur per non usum in aliquibus casibus. Sic Rota *part.* 10. *recent. decis.* 337. *num.* 17. ubi late de observantia, & usu talis privilegii, & ad hoc citat varios Doctores; Sic etiam Confect. *de privil. Mendicantium tit.* 3. *cap.* 3. Passerin. *loc. cit. num.* 84. & 85. Card. Petra *loc. cit. num.* 14. ubi affert hanc solidam rationem, quia dicit ipse, privilegium concessum Ordini nequit amitti per non usum aliquorum conventuum; non enim ex eo quod fuerit permissa ædificatio in uno loco, potest induci præjudicium in alio loco, cum agatur de actu facultativo; unde potest in uno casu admitti, & in alio denegari; & nisi concurrat permissio, & acquiescentia, nequit induci aliquod præjudicium, ut relatis concordantibus, & in terminis, dixit Passerinus *loc. cit. num.* 84. & Rota *in decis.* 327. *num.* 5. & *sequent. coram Rojas* ubi de Civitate ampla Januæ, &
29 *part.* 10. *recent. decis.* 337. ubi referuntur varia exempla in civitate Neapolis quoad reclamationes in similibus casibus. Hinc non licet Ordinario contra hujusmodi privilegia aliquid innovare, ut rescripsit Sacra Congr. Episcop. & Regul. *in Albigen.* 12. *Januar.* 1604. 30
sicut refert Passerin. *loc. cit. num.* 85. *in fine.* Neque hoc privilegium abrogatum censetur per Bullam Clementis VIII. *incipient.* Quoniam ad instantiam; neque per Bullam Gregorii XV. *incipient.* Cum alias; neque per Bullam Urbani VIII. *incipient.* Romanus Pontifex; neque per Bullam Innocentii X. *incipient.* Instaurandæ, in quibus licet præscribatur forma servanda in erectione novorum conventuum, non tamen abrogatur privilegium concessum ab aliis de distantia 140. cannarum cum tales pontificiæ constitut. sint inter se compatibiles, & procedentes à diversis rationibus, ut late Rota *in cit. decis.* 327. & 356. *coram Rojas, & part.* 10. *recent. decis.* 337. & reassumit Passerin. *loc. cit. num.* 83. ac annuit Pignatell. *tom.* 10. *consult.* 12. *num.* 4. & *per tot.* Contrarium tamen, scilicet privilegium 140. canna- 31
rum non esse usu receptum, tenent Sorbo *in compend. privil. verb. Ædificare num.* 20. *in annotat. versic.* Quoad dispositionem, Tamburin. *de Jure Abb. tom.* 3. *disp.* 5. *quæst.* 4. *num.* 2. & 3. Panimoll. *decis.* 11. *num.* 12. & alii. Unde videtur in hoc servanda consuetudo cujus- 32
que loci *arg. cap.* Cum tanto 11. *de consuetud.* Mensuratio hujusmodi distantiæ 140. cannarum debet fieri per aerem, non autem per terram, ut præscribitur in cit. constit. Clementis IV. *incip.* Ad consequendum §. 2. 33
Longitudo autem cannarum debet esse pro qualibet mensura octo palmorum, ut expresse habetur in cit. *Const.* Ad consequendam §. 3.

Pro ædificanda ecclesia requiritur insuper, ut assig- 34
nentur dos sufficiens, & congrua pro iis, quæ ad illius reparationem, cultum, & ministros sunt necessaria, aliàs ædificari nequit; *Novell.* 167. *cap.* 2. ubi statuitur: " Non aliter quampiam ecclesiam ex novo ædifi-
» care, priusquam loquatur ad Deo amabilem Episco-
» pum, & definiat mensuram quam deputat, & ad
» luminaria, & ad S. ministerium, & ad incorrum-
» pendæ domus custodiam, & observantium alimenta;
» & si sufficientia habere videtur, faciat prius dona-
» tionem eorum, quæ futura sunt deputati, & ita do-
» mus ædificetur;" & *cap.* Nemo 9. *dist.* 1. *de consecr.* ibi: " Nemo ecclesiam ædificet, antequam præfiniat,
» quæ ad luminaria, & ad custodiam, & ad stipendia
» custodum sufficiant, & ostensa donatione, sic domum
» ædificet;" concordat *cap.* Placuit 1. *caus.* 1. *q.* 2. & *cap.* Cum sicut 8. *de consecrat. eccles.* Si quis absque 35
dotis assignatione ecclesiam construxerit, obligatur ad eam constituendam, eo ipso quod construxerit; *c.* Piamentis 26. *caus.* 16. *quæst.* 7. & mortuo ædificatore, tenentur ejus hæredes, ut docent communiter Doctores; *arg. cit. cap.* Cum sicut §. *de consecrat.* Si autem Ædi- 36
ficator impotens esset ad ipsam dotem constituendam, & ecclesia fuit ædificata de consensu Episcopi, eamque absque cautione vel absque dote consecravit, tenetur ipse Episcopus ad ipsam dotem præstandam, ac omnino providere de necessariis, ut obligatur ad illum providendum, quem absque titulo ordinavit; *cap.* 2. & *cap.* Cum secundum 16. *de Prebendis*, & tenent Engel *lib.* 3. *Decretal. tit.* 38. *num.* 6. Reiffenstuel *ibidem n.* 9. & alii passim *arg. cit. cap.* Cum sicut 8. *de consecrat.* & ibi Glossa *verb.* Consecranda. Id tamen Episcopus de 37
proprio teneretur facere sine læsione ecclesiæ, quia cum id sit ei impositum in pœnam, ex quo absque dote, vel sine sufficienti cautione, ut dotaretur, eam permisit ædificari, & consecravit *cit. c.* Cum sicut 8. *de consecrat. eccles.* non debet ejus delictum in ecclesiæ damnum converti, textu expresso *in cap.* Si Episcopum 3. *caus.* 16. *q.* 6. ibi: *Quiæ delictum personæ in Ecclesiæ damnum non est convertendum.* Capella potest erigi sine dote, 38
nam sufficit ecclesiam esse dotatam; Lambertin. *de Jure patronatus lib.* 1. *part.* 1. *quæst.* 3. *princip. art.* 5. Anan. *consil.* 24. Bellet. *disq. Cleric.* 1. *part. de Cleric. debitore* §. 13. *num.* 12. Genuens. *in praxi cap.* 109. *num.* 1. Card. Petra *tom.* 1. *comment. ad Constit.* 2. *Paschalis II. num.* 85. & 91. Dummodo tamen non adsit in ea spe- 39
ciale beneficium erectum, aut aliquod onus impositum; aliàs esset assignanda dos juxta onus; Bellet & alii *mox cit. Doctores.*

Dos

40 Dos assignanda ecclesiæ debet esse competens, & sufficiens pro ipsius ecclesiæ Ministris, luminariis, aliisque necesariis; *cap.* Nemo 9. *dist.* 1. *de consecrat.* cujus Canonis verba cum aliis *Novell.* 67. *cap.* 2. sunt adducta supra *sub num.* 34. & ad rem facit expresse *cap.* Placuit 1. *caus.* 1. *quæst.* 2. ibi: "Hoc unusquisque Episcoporum meminerit, ut non prius dedicet ecclesiam, nisi antea dotem Basilicæ, & obsequium ipsius per donationem charttulæ confirmatam accipiat. Nam non levis culpa est ista temeritas, si sine luminariis, vel sine substantiali sustentatione eorum, qui ibidem servituri sunt, tamquam domus privata consecretur;" Et pro cognoscenda sufficientia dotis, potest etiam respectus haberi ad decimas, oblationes, & aliàs obventiones spirituales ecclesiæ Ministris de Jure competentes, ut recte docent Abbas *in cap.* Cum sicut 8. *de Consecrat. Eccles. num.* 5. Pirhing. *lib.* 3. *decret. tit.* 40.
41 *num.* 6. Reiffenstuel *ibidem num.* 6. & aliii. Pro cognoscenda sufficientia dotis novæ ecclesiæ Regularium ædificandæ, debent hodie attendi Decreta Sacræ Congregat. Concilii jussu Urbanii VIII. *edita* 21 *Junii* 1625. & innovata ab eadem Sacra Congreg. Concil. Jussu Innocentii XII. 23. *Novembris* 1697. & ab eodem Pontifice expresse confirmata *die* 23. *Decembris ejusdem anni* 1697. const. *incip.* Nuper à Congregatione; ubi statuitur non esse congruam, & sufficientem dotem pro nova ecclesia, & monasterio erigendo, nisi inibi alii, & sustentari possint ex redditibus, & consuetis eleemosynis saltem duodecim Fratres, aut Monachi, seu Religiosi; Vid. *verb.* Conventus.

42 Pro ædificanda ecclesia requiritur ulterius, ut ipsa ecclesia noviter ædificanda non vergat in præjudicium alterius ecclesiæ præsertim parochialis; *C. Quicumque* 44. *caus.* 16. *quæst.* 1. ibi: "Omnino providendum est Episcopo, ut aliæ ecclesiæ antiquiores propter novas suam justitiam aut decimam non perdant, sed semper ad antiquiores ecclesias persolvatur;" *cap.* Intelleximus 1. *de novi operis nunciatione*, ibi: "Nulla ecclesia in præ-
43 judicium alterius est construenda." Hinc si ab Episcopo permittatur ædificatio ecclesiæ in præjudicium parochialis, potest parochus se opponere, & à licentia concessa appellare; Barbos. *de offic. & potest. Episcop. allegat.* 26. *num.* 5. Pax Jordan. *elucubrat. Canon. tom.* 1. *lib.* 5. *tit.* 8. *num.* 39. Guido Papa *decis.* 370. Seraphinus *decis.* 847. *num.* 1. Card. Petra *tom.* 1. *Comment. ad Constitut.* 2. *Paschal. II. num.* 10. Si tamen in
44 licentia concessa pro ædificatione novæ ecclesiæ, quæ non sit parochialis, nec regularis, sint ab Episcopo reservata Jura parochialia, & sic non inferatur præjudicium ecclesiæ parochiali, tunc nec requiritur parochi consensus, nec ipse parochus potest contradicere, & ædificationem impedire, ut latè probat, & defendit Cardinal. Petra *loc. cit. d. num.* 37. *& sequent.* ubi solvendo fundamenta adversariorum, ostendit consensum parochi pro constructione ecclesiæ non parochialis à nullo jure requiri; Monacell. *tom.* 1. *tit.* 6. *formul.* 10. *num.* 8. ubi dicit, quod, si in licentia concessa ab Episcopo pro construenda nova ecclesia non parochiali, nec regulari, præservata maneant Jura parochialia, non requiritur consensus parochi, nec ipse parochus potest se tali ædificationi opponere, ut pluries à Sacra Congregatione tum Episc. & Reg. tum Concilii fuit decisum, quæ decisiones hic literaliter dantur, prout ab ipso ibidem *sub num.* 9. *usque ad num.* 14. afferuntur.

45 *In una Januen.* in qua cum nobilis Mulier Anna Adurna obtinuisset ab Archiepiscopo licentiam parvam ecclesiam ruri ædificandi tam pro commoditate propria, quàm loci incolentium, se opposuit Parochus S. Margaritæ Narasi, causaque per viam recursus delata ad Sac. Cong. Episc. & Regul. referente Eminentissimo Sacchetto *sub die* 5. *Septembris* 1692. prodiit rescriptum; *Concedendam esse ædificationem arbitrio Ordinarii, salvis Juribus parochialibus.*

46 *In Nucerina*, in qua volens Dominicus Cognucci ædificare publicum Oratorium in Villa Dignani sese opposuit parochus non solum ob subtractionem, quam timebat eleemosynarum, sed ob diminutionem concursus populi; sine quo nec processiones facere, nec pueros, adultosque rudiores docere doctrinam christianam potuisset; Episcopus tamen in actu Visitationis licentiam pro constructione novæ ecclesiæ concessit, nonnullis conditionibus qualificatam, *& sine præjudicio jurium parochialium*, à quo decreto recurrens parochus ad eamdem Sacr. Congregationem, & referente Eminentissimo D. Cardinal. Acciajolo sub die 12. Martii 1693. responsum fuit: *Serventur disposita per Episcopum*, & idem tenuit *in Placentina Oratorii* 20. *Maji* 1697. referente clar. mem. Card. Petrucci, parocho, ac etiam Episcopo reluctantibus.

In Maceraten. Exoptans Bartholomæus Accursius in 47
oppido montis Miloni ecclesiam ædificare, & dotem pro illius manutentione assignare, parochus se opposuit, qua oppositione non obstante delata causa per viam recursus ad Sacr. Congr. Concilii sub die 10. Maji 1687. licentiam Accursio concessit: *Cum obligatione congruæ dotis, & salvis Juribus parochialibus.*

In Theatina, Baro Joseph Foppus pro commoditate 48
Colonorum ecclesiam auctoritate ordinarii turi ædificavit, & cum vellet in ea capellaniam perpetuam cum onere missarum erigere, consensum Archiepiscopi successoris non potuit obtinere, ex quo ecclesia non esset in loco, & via publica, tum quia per erectionem Cappellaniæ Villici propriam parochiam deseruissent, ideoque habito per dictum Baronem recursu ad eamd. Sac. Cong. Concilii, propositoque, Archiepiscopo etiam informante, dubio: *An precibus Baronis esset annuendum? die* 29. *Julii* 1690. *responsum fuit affirmative.*

In Forolivien. Cæsar Maria Baratta volens fabricam 49
publici Oratorii ruri cœptam complere, se opposuit parochus ob proximitatem ecclesiæ parochialis, cui oppositioni adhæreus Episcopus (qui noluit licentiam concedere) recursum habuit Baratta ad eamd. Sacr. Congregat. Concilii, à qua audito Episcopo, & nihil, quod posset obstare, deducto, die 16. Januarii 1694. fuit resolutum: *licentiam esse concedendam sine præjudicio jurium parochialium.*

In Ravennaten. Quondam Franciscus Secchius ob 50
commoditatem populi mandavit in suo testamento, quod ex suis bonis erigi deberet certo loco nova ecclesia parochialis, & pro indemnitate parochi, à quo pars Parochianorum separari debebat, legavit eidem prædi. n annui redditus scut. 18. Huic dispositioni aeriter se opposuit parochus ob præjudicia suæ ecclesiæ; Causaque proinde delata ad eamdem Sacr. Congreg. Concilii, propositoque dubio: *An esset facienda erectio novæ parochialis in alio loco, quam destinato per testatorem, & sub quibus conditionibus?* prodiit partibus informantibus resolutio: *Affirmative, & quoad locum, & conditiones arbitrio Archiepiscopi.*

Antequam ædificetur ecclesia debet Episcopus acce- 51
dere ad locum, ubi ipsa ecclesia ædificanda est, & ibidem publice atrium designare, crucem figere, & primum lapidem ponere; *cap.* Nemo ecclesiam 9. *dist.* 1. *de consecrat.* ibi: "Nemo ædificet, antequam Episco- 52
pus civitatis veniat, & ibidem crucem figat, publice atrium designet," concordat Novella 131. cap. 7. & Novell. 66. ibi: "Sancimus præ omnibus illud fieri, & nulli licentiam esse neque monasterium, neque ecclesiam, neque orationis domum incipere ædificare, antequam civitatis Deo amabilis Episcopus orationem in loco faciat, crucem figat, publicum processum ibi faciens, & causam manifestam omnibus statuens:" Et quamvis in allatis textibus expressa mentio non fiat de primo lapide ab Episcopo ponendo; Gloss. tamen *in cap.* Placuit 1. *caus.* 1. *quæst.* 2. & alii Doctores communiter etiam de primo lapide dictos textus interpretantur. Potest autem Episcopus etiam per alium cru- 52
cem figere & primum lapidem ponere, ut docent communiter Doctores cum Barbosa *lib.* 2. *Juris Eccles. univers. cap.* 2. *num.* 17. Engel *lib.* 3. *decretal. tit.* 48. *n.* 2. Pirhing. *ibid. num.* 2. Reiffenstuel *ibid. num.* 6. & Glossa *in cit. cap.* Nemo 9. *dist.* 1. *de consecrat. verb.* Veniat, & ratio est, quia ex *Regula* 68. Juris *in* 6. *Potest quis per alium, quod potest facere per seipsum*, (Retrorsum ins-

inspice *liter.* A. *pag.* 157. *col.* 2. *ferè per tot.* atque *liter.* B. *pag.* 280. *num.* 21. Non officit recognoscere quæ *verb.* Delegare, exponuntur) eo vel maxime, quod præfati actus non pertinent ad potestatem ordinis, sed jurisdictionis, quam alteri etiam simplici Sacerdoti delegare potest Episcopus, *cap.* Aqua 9. *De consecratione ecclesiæ*, ibi: "Quia licet Episcopus committere valeat, quæ jurisdictionis existunt, quæ ordinis episcopalis sunt, non potest inferioris gradus Clericis demandare?" Et quoad totum consonat *Pontificale Romanum part.* 2. *de benedict. & imposition. primar. lapid. pro eccles. ædificand. in rubr.* per hæc verba. "Nemo ecclesiam ædificet, priusquam Pontificis judicio locus, & ambitus designetur, & quoad luminaria, quid ad Rectoris, & Ministrorum stipendia sufficiat, quidque ad ecclesiæ dotem pertineat, definiatur, & per eum, vel ejus auctoritate per Sacerdotem crux in loco figatur, & primarius lapis in ecclesia ponatur."

(Quæ *ex num.* 34. *in præsens* referuntur, per *leg.* 2. 3. 6. 8. 9. 11. *tit.* 10. 1. 2. 3. 4. & 15. *tit.* 15. *p.* 1. comprobantur. Eorum quæ in *verb.* Beneficium, & *verb.* Beneficiatus, proponuntur, iteretur lectura. *Vid. verb.* Decimæ, *verb.* Congrua, *verb.* Capellanus militum, *verb.* Parochia, & *verb.* Unio Beneficiorum, & denique *verb.* Bona, *in add. hisp. vers.* De rebus :: Quod propter proventuum ad religiosorum subsistentiam defectum detur locus monasteriorum quorumdam suppressioni, unioni, aut reductioni, *Auct. Acc.* 4. §. 27. *tit.* 1. *lib.* 4. *Recop.* demonstrat: Idem asserit *Regia Schedul.* aut *Provis.* 26. *Sep. an.* 1769. 18. *Feb. an.* 1770. & 4. *Feb. an.* 1772. In queis tractatur, in prima de *Ordine Sanctissimæ Trinitatis*: In secunda, de *Congregatione Sancti Augustini* vulgo de *Recoletos*: In tertia, de *Ordine Carmelitarum de observantia*: hæ, & ceteræ determinationes in hunc finem directæ, conformes inveniuntur Sacrosancto Concilio Tridentino *in cap.* 3. *sess.* 25. *de Regularibus.* Vide etiam *liter.* A. *pag.* 103. *in novis. add. hisp.* Ad rem recognoscere *pag.* 59. *liter.* D. *col.* 1. *vers.* Hodie::: *prope fin.* Specifice etiam est determinatum per *leg.* 16. *tit.* 3. *lib.* 1. *Ind.* quoad moniales.)

53 Pro ecclesia ædificanda, sive amplianda potest cogi vicinus ad vendendam domum, vel alium situm, *leg.* Si quis sepulcrum 12. *ff. de religios. & sumt. fun. leg.* Si locus 12. §. *fin. ff. quemadmodum servit. amit.* (Consonat *lex.* 3. *tit.* 5. *part.* 5. in qua asseritur, vendere, nec emere ullum invitum esse compellendum; sed favore libertatis servus communis si ab aliquo ex dominis manumitatur, libertatem consequitur, pretio justo contradicenti tradito; *Vid. leg.* 2. *tit.* 1. *p.* 2. 31. *tit.* 18. *part.* 3. 2. *tit.* 22. *part.* 4. in queis favore publicæ utilitatis stabilitur, quemlibet rem suam vendere teneri,
54 & compelli posse.) & sic communis Doctorum. Domum vicinam cogitur quis vendere, etiamsi congrua non fuerit ecclesia, sed via publica adfuerit media, Rota *d.* 213. *num.* 5. *in recent.* Farinac. *part.* 3. Giurba cum pluribus aliis *d.* 86. *num.* 3. & 7. Frances *de Eccles.*
55 *Cathedrali* 6. *cap.* 10. *num.* 125. & alii passim. Domus vicina compellitur vendi pro ædificanda, amplianda, vel reparanda ecclesia, etiamsi fuerit perpetui fideicommissi aut majoratus, quia prohibitio non alienandi fideicommissum, aut majoratum debet intelligi, nisi ex justa causa contrarium Principi placuerit, ut late docet Molina *lib.* 1. *cap.* 8. *à num.* 28. Larea *allegat.* 115. *per tot.* unde cum causa publica Religionis sit justissima causa, ut res ab invito auferatur, stat evidenter, quod licet domus sit fideicommissi perpetui, vel majoratus, possit, & debeat vendi ob ædificium, vel ampliationem ecclesiæ, Barbosa *in leg.* Invitum 11. *Cod. de contrahend. empt. num.* 10. Franciscus Marcus 1. *p. d.* 534. *num.* 6. Hieronymus Leo *d.* 90. *num.* 13. Novarius *de privileg. miser. pers. privileg.* 6. *num.* 5. Thoro *in Summa priv. caus. piar. privil.* 237. Amostaz. *tom.* 1. *lib.* 5. *cap.* 2. *de Eccles. ædificandis num.* 8. Fontanella *de pact. nupt. tom.* 1. *clausula* 4. *gloss.* 12. *à num.* 25. Frances *loc. cit.*
56 *num.* 159. Immo conclusio procedit etiamsi domus fuerit alterius ecclesiæ, aut alterius causæ piæ; Barbos. *in dict. leg.* Invitum 11. *num.* 21. Giurba *d.* 86. *num.* 16. Franciscus Marcus 1. *p. d.* 535. *num.* 6. & 7. Covarr. *in* 4. *decretal.* 2. *part. cap.* 14. *num.* 48. Frances *loc. cit. n.* 127. & 160. *arg. c. Apostolicæ Sedis* 9. *de Donat.*

Ad hoc ut quis teneatur domum, vel alium situm 57
vendere pro ædificanda, amplianda, vel reparanda ecclesia, quatuor conditiones requiruntur. *Prima est*, quod 58
solvatur justum pretium; *leg.* Venditor, §. Si constat, *ff. comm. præsidio*, *leg. in fin. ad legem Juliam de Annon. leg.* 2. *Cod. Quibus ex causis servi pro proœm. leg.* 1. Si 59
quis *sepulcrum ff. de relig. & sumpt. funer.* & est communis Doctorum: *Secunda est*, quod adsit necessitas, quod nempe talis domus sit necessaria pro construenda ecclesia, vel requiratur ad necessariam dilatationem ecclesiæ, vel monasterii, ut optime ponderavit Rota *in Januens. Domorum* 15. *Maij* 1615. *coram Manzanedo*, quæ est *decis.* 676. *part. recent. Farinac. Tertia est*, 60
quod domus sit contigua, & aliis vicinior, quia non licet ædificare volentibus libere eligere quas domos voluerint, sed debent accipere eas, quæ ecclesiæ ædificandæ, vel ampliandæ sunt viciniores, ut æquissime statuit Rota apud Farinac. *dict. decis.* 676. *ex num.* 4. *usque ad* 7. *part.* 1. *recent.* & apud eundem *part.* 3. *recent. decis.* 213. *num.* 5. *Quarta est*, quod talis venditio 61
non fiat cum magno incommodo vendentis, & parvo commodo ecclesiæ ædificantis; Rota *part.* 1. *recent.* Farinac. *decis.* 676. *in Januens. domorum* 15. *Maij* 1615. *coram Manzanedo per text. in leg.* 1. §. Sunt, qui putant, *ff. ne quid in loco publico*, & *leg.* Si quis sepulcrum, *vers.* Si Præses, *ff. de religios. & sumpt. funer.* Si enim ista concurrant, qui habet domum vicinam po- 62
test cogi ad venditionem; sin minus, nequaquam: sic Rota *in Romana Palatii de Comitibus dec.* 372. *part.* 1. *recent. & d. decis.* 676. *num.* 7. Giurba *decis.* 86. *n.* 10. Gratianus *disceptat.* 896. *à* 7. Morla *in Empor. part.* 1. *tit.* 9. *quæst.* 91. *n.* 7. Fontanella *de pact. nupt. gloss.* 1. *part.* 3. *num.* 120. Frances *loc. cit. à num.* 151. *ad* 156. cum multis aliis.

Pro reparanda corruente ecclesia standum est spe- 63
cialibus locorum consuetudinibus; Abbas *in cap.* Quicumque 1. *de eccles. ædificandis num.* 5. Barbosa *in dict. cap.* Quicumque 1. *& in cap.* De his 4. *tit. eod.* Engel *lib.* 3. *decretal. tit.* 48. *num.* 8. Reiffenstuel *ibidem n.* 22. *argum. cap.* Ad Apostolicam 42. *de Simonia*, & *c.* Decrevimus 10. *caus.* 10. *quæst.* 1. Nulla speciali consue- 64
tudine in loco existente, ecclesia debet reparari de suis redditibus; *cap.* Placuit 1. *cap.* Priscis 2. *cap.* Unio 3. *caus.* 10. *quæst.* 3. Concil. Trident. *sess.* 21. *cap.* 7. *de reform.* & communis Doctorum. Si ecclesia nullos habeat redditus, vel saltem non sufficientes ad reparationem, eam reparare tenetur, si sit parochialis, proprius parochus, textu expresso *in cap.* De his 4. *de Eccles. ædificandis*, ibi: "De his, qui parochiales ecclesias habent, duximus respondendum quod ad reparationem, & institutionem ecclesiarum cogi debent." Et si ecclesia non sit parochialis, ad eam reparandam tenentur omnes in illa beneficium habentes, textu expresso *in c.* Quicumque 1. *de Eccles ædificand.* ibi: "Quicumque 66
ecclesiasticum beneficium habent omnino adjuvent ad ecclesiæ tecta restauranda, ipsasque ecclesias eminendas." Si ecclesia nullos redditus habeat, & be- 67
neficiati nonnisi necessaria, vel aliqua quidem superflua, sed ad reparationem insufficientia percipiant; tunc ad ecclesiam reparandam tenentur patroni, & parochiani, qui in illa ecclesia sacramenta, vel alia divina percipiunt, & in quorum gratiam est reparanda, textu expresso in Concil. Trident. *sess.* 21. *cap.* 7. *de reformat.* ibi: "Parochiales vero ecclesias etiamsi Jurispatronatus sint, ita collapsas refici, & instaurari procurent ex fructibus, & proventibus quibuscumque ad easdem ecclesias quomodocumque pertinentibus; qui si non fuerint sufficientes, omnes patronos, & alios, qui fructus aliquos ex dictis ecclesiis provenientes percipiunt, aut in illorum defectum parochianos omnibus remediis opportunis ad prædicta cogant, quacumque appellatione, exemptione, & contradictione remota; Quod si nimia egestate omnes laborent, ad matrices, seu viciniores ecclesias transferantur, cum fa-

„cultate tam dictas parochiales, quam aliàs ecclesias „dirutas, in profanos usus non sordidos, erecta tamen „ibi cruce, convertendi."

68 Ad reparationem ecclesiæ cathedralis tenetur solus Episcopus, (si tamen habeat redditus superfluos, & ipsa ecclesia non habeat speciales redditus pro fabrica, & non adsit legitima consuetudo in contrarium;) Barbosa *in cap.* Quicumque 1. *de Eccles. ædificand. num.* 5. Bellet. *disquisit. Clerical. part.* 1. *de Clerico debitore* §. 13. *num.* 42. Pirhing. *lib.* 3. *decretal. tit.* 48. *num.* 19. Reiffenstuel *ibidem num.* 28. & communis aliorum, *argum. cap. Decrevimus* 10. *caus.* 10. *quæst.* 1. *& cap. Quatuor* 27. *caus.* 12. *quæst.* 2. Si autem Episcopus redditus superfluos non habeat, tunc ad reparationem tenentur, & compelli possunt Canonici superfluos redditus habentes, sive de suis præbendis, sive de distributionibus quotidianis, aliisque rebus Capituli; *argum. cap. Ex parte sua* 4. *de bis*, *quæ fiunt à major. part. Capit.* & ibi Abbas *num.* 7. & tenent omnes Doctores *mox cit.*

69

70 Si vero nec Episcopus, nec Canonici haberent redditus superfluos, aut sufficientes ad reparationem, tunc Episcopus una cum Capitulo posset compellere alios inferiores Clericos ad contribuendum de suis superfluis redditibus; vel etiam posset deputare fructus beneficiorum vacantium pro reparatione ipsius ecclesiæ; Abbas *in cap.* Quicumque 1. *de eccles. ædificand. num.* 6. Barbosa *ibid. num.* 5. Pirhing. *l. cit. num.* 19. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 28. * Ecclesia parochialis si forte corruerit, vel reparatione indigeat, tenetur illam refarcire fabrica si adsit, sin minus, tenetur parochus, non quidem redditibus suis patrimonialibus, sed ex redditibus beneficii, si ad suam sustentationem supersint; quamquam non supersint ad sustentationem propinquorum ejusdem parochi. Tertio loco, qui habent beneficium ecclesiasticum in illa ecclesia. Quarto loco, si paræcia est de jure patronatus, tenetur patronus suis sumtibus id agere; ita tamen, ut si infra præfixum ab Episcopo tempus noluerit sumptus illos subministrare, amittat juspatronatus illud. Denique ultimo loco tenetur populus, & qui in ea paræcia habitant, etiamsi conducant domos alienas, & dominus illarum alibi habitet; possunt tamen in eo casu ex pensionibus retentis se indemnes reddere. Ita ex Canonistis Bened. XIV. *Inst. Eccles.* 100. *per tot.* ✪

(Videantur *leg.* 8. & 11. *tit.* 10. *part.* 1. in illa signatur locus ubi ecclesia est ædificanda: in ista de quibus redditibus est reficienda, agitur: de propriis, *hoc est*, si portio aliqua eidem fuerit deputata, effectum sortietur: hisce non sufficientibus, juxta quantitatem quam perceperint, Episcopi, & Beneficiati contribuere tenentur, semper eisdem alimenta necessaria relinquendo: *vide in ea glos. D. Gregor. Lopez* qui pene doctrinæ præcedenti convenit. *Lex* 19. *tit.* 20. *part.* 1. in memoria conservetur, ubi in distributione decimarum *vid. verb.* Decimæ, *per tot.* magna notatur distinctio: Primo, in quatuor partes dividitur scilicet *Episcopo*, *Clericis*, *Fabricæ*, *& Pauperibus*: Secundo in tres tantum, prout in præcedenti, istis exceptis: Tertio, solum in duas, videlicet *Episcopo*, & *Clericis*: verum concludit episcopatus consuetudini esse omni tempore deferendum: ex quibus provenit, cum confiteatur etiam *per leg.* 11. *supra cit.* ideo Episcopos, & Clericos ad refectionem, seu ædificationem ecclesiarum esse compellendos, non suffragantibus earum redditibus, quia incommoda commoda sequuntur, esse per quam manifestum qui contribuere teneantur, præsertim si cum prædictis quæ infra in addit. prima hispan. determinata inveniuntur, conferantur.)

Quæ dicta sunt de reparatione ecclesiæ, intelligenda etiam sunt de reædificatione, seu reparatione domus Episcopi, Parochi, aut Beneficiati, ita ut qui tenentur ad reparationem Ecclesiæ, teneantur etiam ad reparationem Ædium Rectoris Ecclesiæ, prout decrevit Sacr. Congreg. Concil. teste Barbosa *in cap. De bis* 4. *de Eccles. ædificand. num.* 5. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 26. Pirhing *loc. cit. num.* 16. Immo supradicti (deficientibus ecclesiæ redditibus, & contraria non extante legitima consuetudine) tenentur etiam ad procuranda, & reparanda paramenta, & ornamenta ecclesiastica, scilicet *Casulas*, *Pluvialia*, *Albas*, *Calices*, & hujusmodi, *argum. cap.* Quicumque 1. *de Eccles. ædificand.* sic cum pluribus aliis tenet Barbosa *in cap.* Quicumque *num.* 2. *& in lib.* 2. *Juris Eccles. univers. cap.* 4. *num.* 2. Belletus *disquis. Clerical. part.* 1. *tit. de Clerico debitore* §. 14. *num.* 4. Pirhing. *loc. cit. num.* 16. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 26. & alii. Ad hæc facit, & scire juvat sequens recens decretum Sacræ Congregationis Concilii: "Utensilia Sacra non tenetur Rector ecclesiæ subministrare „illis Sacerdotibus qui in eadem celebrant ex obliga„tione beneficii, seu capellaniæ: Quatenus vero per„mittat, seu recipiat missas adventitias in sua eccle„sia celebrari, tenetur ad dictam subministrationem; „Non potest demum cogi ad admittendas missas ad„ventitias, nisi solutis Sacris Utensilibus;" Sacr. Congregat. Concil. in *Derthonen.* 6. *Julii* 1720. *ad* 11. *dub.*

71

72

73

Hic pro complemento hujus articuli juvat adducere, quod ecclesiæ olim quando ædificabantur, caput illarum, seu Altare Majus respiciebat partem Orientalem, ut notavit Rota *part.* 5. *tom.* 1. *recentior. decis.* 353. *num.* 102. Isidorus *lib.* 15. *Etymolog.* S. Clemens Roman. *lib.* 1. *Constit. Apostolicar.* Paulinus *ad Severum*, & alii apud Baronium *anno Christi* 57. *num.* 103. Et hunc modum erigendi ecclesias, & orandi versus Orientem ex traditione primorum Christianorum probavit Gratianus ex S. Basilio *in cap.* Ecclesiasticarum 5. *dist.* 11. derivatum à lege Mosaica, ut voluit Gloss. *ibid.* verb. *Quæ Orientem*, dicens, Daniel in Babylonica captivitate oppressum versus Orientem orasse, pariformiterque Salomonem magnam sui templi molem struxisse. Nec sine suis congruentiis erigebantur ecclesiæ versus Orientem; ut observat Archidiaconus *in dict. cap. Ecclesiasticarum*, ubi octo enumerat, & Tostatus *in cap.* 6. *Matth. quæst.* 91. ubi varias adducit; quarum præcipuæ hic subnectuntur. *Primo* erigunntur, & constituuntur capita ecclesiarum versus Orientem, taliter quod existentes in ipsis versus Orientem orare necesse sit; quia cum oratio nostra dirigatur ad Deum omnipotentem in recognitionem suæ supremæ, & divinæ majestatis, versus illam partem orare debemus, in qua ipse magis esse videtur; & quamvis ipse ubique sit æqualiter, quia tamen operatio sua manifestatur magis in quibusdam partibus, quam in aliis, versus illas magis orandum est, quia ibi magis esse videtur. Unde cum Dei Majestas magis nobis innotescat ex gubernatione mundi, ad quam præcipue confert motus Cœlorum, qui ab Oriente incipit, videtur Motor esse in Oriente, adeoque versus Orientem orandum est. *Secundo*, oramus in ecclesiis versus Orientem propter Paradisum terrestrem, quia à parte Orientis est constitutus; Genesis enim *cap.* 2. ubi nostra litera dicit, *plantaverat Dominus à principio Paradisum*; dicit litera Hebraica, *ad Orientem Paradisum*; & idem est, quia Oriens est principium terræ; Unde quia per Paradisum terrestrem ostenditur cœlestis; oramus versus Orientem ubi est Paradisus terrestris, ut per hoc demonstremus in oratione

71

72

73

74

75

76

77

ne

✪ Præter ibidem enumeratos, decimarum etiam participes ad reædificandas, & reparandas ecclesias contribuere tenentur, ita ut, si inter ipsos aliqua oriatur controversia, discutienda veniet supremo in Castellæ Senatu. (1)

(1) *Remir.* 33. *tit.* 3. *lib.* 1. En el Consejo se despachan provisiones por ordinarias, para que los Obispos, Cabildos, y otras personas eclesiásticas, que tienen parte en los diezmos, contribuyan para la edificacion, y reparo de las Iglesias. *Remir.* 2. *tit.* 5. *ejusd.* Para que los interesados, y participes en los diezmos contribuyan para el reparo de las Iglesias, se despachan provisiones en el Consejo, y en él se conoce de qualquiera contradicion.

ne nos petere solummodo ipsum Deum, seu vitam æternam, quæ Paradisus dicitur.

78 Tertio, quia ascensus Christi in Cœlum dicitur fuisse versus Orientem; *Psal.* 67. ibi: *Qui ascendit super Cœlum Cœli ad Orientem*; & etiam adventus suus ad Judicium expectatur futurus à parte Orientis, *Matth.* 24. ibi: *Sicut fulgur exit ab Oriente, & apparet usque ad*

79 *Occidentem, ita erit adventus filii hominis.* Quarto, quia creditur Christus Dominus pendens in Cruce faciem versus Occidentem habuisse, ac proinde Fideles versus Orientem orant, ut faciem ipsius in Cruce pendentis adorent, teste Basilio *lib. de Spiritu Sancto c.* 13. & 27. quem sequitur Vasquez *tom.* 3. *q.* 83. *art.* 2. *disput.* 223. *cap.* 2. *num.* 10. & alii.

80 Apostolorum igitur, & primorum Christianorum traditio, & consuetudo ista, & similia atendit, ut ecclesias erigere, & orare versus orientem introduceret. Verum licet hic modus erigendi ecclesias sit congruentior, non est tamen omnimode necessarius, cum respicere, vel non respicere Orientem dependeat ex commoditate fabricæ, propter quam multæ reperiuntur ædificatæ ecclesiæ, quæ non respiciunt Orientem, unde hoc magis ad decentiam, quam ad necessitatem spectare notavit Selva *de Benefic. q.* 5. *primæ part. in principio*, *tom.* 15. *tractatuum num.* 35. Fusc. *de Visit.*

81 *lib.* 1. *cap.* 10. *num.* 7. & alii. Forma ecclesiarum, qua à principio ex Apostolorum traditione utebantur Christiani, semper eadem fuit; longa nimirum, & in navis speciem, ad denotandum, quod quia in hoc mundo tamquam in mari fluctuamus, ad ecclesiam tamquam ad navim debemus recurrere, ut in ea pericula tempestatum, & omnes procellas superare possimus, & in ea tamquam in navi tuta servemur; Azorius *Instit. moral. tom.* 2. *lib.* 9. *cap.* 3. *quæst.* 12. & hæc forma & species navis probatur ex Clemente *lib.* 1. *constitut. apostolic. cap.* 61. *aliàs* 57. S. Anaclet. Papa *Epist.* 1. *decret. colum.* 1. *tom. Concil. pag.* 156.

82 Ecclesia in tres partes, seu mansiones distribuitur. Prima pars, seu mansio est ea, quæ prope altare majus constituitur, & solet cancellis includi, & appellatur *Sacrarium*, sive *Presbyterium*, sive *Sancta Sanctorum*. Secunda pars est *Chorus*; Tertia & reliqua pars est illa, quæ *Navis* appellatur. Prima pars, quæ appellatur *Sacrarium*, sive *Presbyterium*, sive *Sancta Sanctorum*, est ea mansio, quæ ab altari majori vergit versus ecclesiam. Et appellatur *Presbyterium*, seu Diaconium, quia ibi sunt Presbyteri, quibus Diaconus & Subdiaconus sacra peragentibus ministrant; *cap.* 1. *de vita*, *& honestate Clericor. verb.* Sed illa pars, Lotter.

84

85 *de re benefic. lib.* 1. *q.* 13. *à num.* 18. & appellatur nobilior pars ecclesiæ, quia denotat vitam contemplati-

86 vam, Coccin. *decis.* 142. *num.* 1. Licet aliàs omne Deo consecratum largo modo *Sanctum Sanctorum* appellatur; *c.* Nulli 3. *caus.* 12. *quæst.* 2. Zabar. *cons.* 14. *in princip.*

87 Frances. *de Eccles. Cathedral. cap.* 5. *num.* 38. *Sacrarium* dicitur, quia in talem locum, seu partem non licere ingredi nisi Ministris sacratis fuit decretum in Concil. Agathens. can. 65. ibi: *Non oportet non sacratos Ministros in Sacrarium, quod Græci* Diaconicum *appellant, ingredi*; & in Concil. Laodicensi *cap.* 19. ibi: *Solit autem ministerio sacro deditis liceat ad altare ingredi, & in eo communicare*; Unde non sacratos homines ibidem sacrata vasa contingere non posse fuit statutum *tot. tit. de consecrat. dist.* 1. juncta Glossa *in cap.* 1. *verb.* Sed pars illa, *de vit. & honestat. Clericor.*

88 Secunda ecclesiæ pars dicitur *Chorus* sic etymologice dictus à *chorea*, vel *corona*, quia olim Clerici in modum coronæ circa Aras stabant, & eo modo Psalmos canebant; Durand. *in Rational. lib.* 1. *cap.* 1. *num.* 18. Selva *part.* 1. *quæst.* 5. *num.* 44. Gavant *in Thesaur. sacros. rit. part.* 1. *tit.* 16. *verb.* In Choro, Brunus. *de ceremoniis lib.* 5. *cap.* 2. & alii. Unde Chorus significat locum, qui Clericos psallentes continet; *cap. Dilectus*, *extrav. de præbend. & dignit. in antiq.* Calvin.

89 *in suo Lexico verb.* Chorus, & ut ait Polyd. Virg. *de invent. rer. leg.* 6. *cap.* 2. Chorus multorum vocibus constat, ita ut, ex pluribus una reddatur, fiatque concentus ex dissonis; *l.* Cum ejusdem 34. *ff. de leg.* 2. Hinc tempore Constantis Imperatoris Flavianus, & Theodorus adversus Arianos decertantes, in duas partes Canentium choros dividentes, ex successione davidicam melodiam canere docuerunt, idque primum in Antiochia factum, postea in alias orbis terrarum partes propagatum, & à S. Damaso confirmatum, ut legitur in lectione 6. ejus officii die 11. Decembris, & à Theodoreto & Durand. refert Daniel de Notabilibus *in disput. select. disp.* 50. *num.* 161. Immo Selva, Durand.

90

91 loc. cit. dicunt, quod Beatus Ignatius, qui post Beatum Petrum tertius Antiochenæ Ecclesiæ Antistes extitit, fuit primus, qui præcepit, & induxit morem alternatim psalmos canendi in Antiochena Ecclesia, nontantes id factum fuisse ad imitationem Angelorum, & Spirituum cœlestium laudantium Deum quasi reciproca voluntate; & talis mos exinde propagatus fuit in Orientales; Spino *in spec. testam. gloss.* 4. *in princip. num.* 66. & in Occidentali ecclesia primus cum auctoritate S. Damasi Mediolani instituit S. Ambrosius; Barbosa *cum pluribus in collectan. ad text. in cap.* Dolentes, *de celebrat. Missar. num.* 14.

Tertia Ecclesiæ pars est Navis deserviens pro receptaculo Laicorum divina officia audientium, & orantium, sacras item conciones audiendo, *cap.* 1. *de vita*, *& honest. Clericor. cap.* Sacerdotum 29. *dist.* 2. *de consecrat.* teste Coccino *decis.* 142. Lotter. *dict. cap.* 13.

92

93 *num.* 39. Daniel. *de Notabilibus d. disput.* 60. *num.* 33. In hac parte ecclesiæ olim mares à fœminis separati constituebantur; Mares in dextra Navis parte sedem habebant, Mulieres in sinistra; sive viri in parte Australi, mulieres in Boreali, ut habet Ordo Romanus *de officio Missæ*, Micrologus *de Eccles. observ. cap.* 9. ubi sic dicit: *Diaconus cum legit Evangelium juxta Romanum Ordinem in Ambone vertitur ad meridiem, ubi & masculi conveniunt, non ad Aquilonem, ubi fœminæ consistunt*; Amalarius *l. de Divin. Offic. cap.* 2. Albinus Flaccus *l. de Offic. cap. de Sabbato Sancto.* Durand. *l.* 1.

94 *rational. cap.* 1. *num.* 46. Pignatell. *tom.* 7. *consult.* 85. *num.* 22. qui rationem assignatæ mulieribus stationis ad Boream, viris ad Austrum dicunt esse, ut teneatur correspondentia cum Angelo, quem Joannes vidit pedem dextrum ad Mare in Austro situm protendere, sinistrum autem in terra ad Aquilonem. Et quod fœminæ à viris separatæ in ecclesia starent, fuit expresse statutum ab Apostolis ipsis *l.* 2. *cap.* 57. ut refert & tenet Barb. *l.* 1. *Juris Eccles. univ. cap.* 3. *num.* 33. & S. Clemens Roman. *l.* 2. *Const. cap.* 5. Et utinam hæ sanctiones, & antiquæ praxes, ut in ecclesiis separatæ remanerent mulieres ab hominibus, servarentur adhuc nostris hisce temporibus, ne mutua eorum proximitas, & promiscua statio cor à piis meditationibus, sacrisque mysteriis averteret, & ne, ut non semel in dies accidit, studium salutis fieret perditionis occasio.

95 ☞ Duo præsertim in hoc articulo illustranda sunt. Alterum concernit obligationem, qua tenetur vicinus vendendi domum, vel alium situm pro ædificatione, vel ampliatione ecclesiæ. Alterum respicit reparationem ecclesiæ.

96 Ad primum quod attinet, fundamentum dictæ obligationis vicini communiter reponitur *in leg.* Si quis sepulcrum *ff. de Relig. & Funer.* Sed ut jam dudum animadverterunt (licet frustra) viri docti, nihil tale in citata lege occurrit. Regula enim juris est neminem invitum cogi posse ad vendendam rem suam; *L.* Du-

97 dum *C. de contrahend. empt.* Continere itaque debet Lex *Si quis sepulcrum* exceptionem mox dictæ regulæ, ubi

98 agatur de ædificanda vel amplianda ecclesia. In ea autem hoc habetur: "Si quis sepulcrum habeat, viam „autem ad sepulcrum non habeat, & à vicino ire pro„hibeatur, Imperator Antoninus cum Patre rescripsit „iter ad sepulcrum precario peti & concedi solere; at „quoties non debetur, impetretur ab eo, qui fundum „adjunctum habet."

99 At textum hunc agere (apposite inquit Merend. *controvers. jur. lib.* 1. *cap.* 30. *num.* 3. *& sequent.*) "de „concessione itineris ad sepulcrum, quod suapte na-